

חודש פלוני, שחייב למרוע לו ציוס הראש חודש הראשון מטעם ספיקה
לאורייתא לחומרא, ע"ש נקטיב, כן נ"ל. גם מה שכתב הסמ"ע דלגני ארץ
ישראל חל המיזב מיד אחר כ"א יום כו', וכ"כ לעיל מיניה דצין סוף פסח
לחלול עזרת הוא לגני ארץ ישראל מ"ז יום, ולדין שעושים כל יום טוב,
שני ימים טובים מספק, נשאר מ"א יום.

סימן מד סעיף א' אן וכתב המזיף שם מה שרצה. פירוש, משום
הכי תיקנו שלא ילמדו משטיה אחרונה כלל, שמה נכתב ציוף אחר שכבר
חממו העדים, ומש"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשטיה אחרונה מה שכבר כתבו
למעלה, לזו אף אם לא ילמדו ממה שכמו למטה, כבר למדוהו ממה
שכתבו למעלה. ועיין פרישה ודרישה

וכ"כ א"כ [בס"ג] דמ"ש המחבר עד
כאן כ"א יום, אין ר"ל רוב הימים שצין
פסק לעזרת, דהיינו כ"א יום, דא"כ
מנינא למה לי, חלל הוא רשימה לחזור
הש"ע, עד כאן כ"א יום כו'. ולא דק,
דמסוף פסח לחלילת עזרת הוא לגני
ארץ ישראל מ"ג יום ולדין מ"ז יום,
נמלא דכ"א יום לכו"ע ליכא רובא, ולגני
ארץ ישראל אפילו פלגא לא הוי:

ריש סעיף א' שם מפורש דמה שכותבין
בסוף השטר וקנינא מפלוני לפלוני כו',
גם זה מיקרי חזרת השטר. ואע"פ
שעדיין לא נכתב למעלה אלא שאמר
הלוה לעדים שיקנו מידו למלוה, ולא
כתב שם דכן עשו דקנו מיניה עד לבסוף
שכתבו וקנינא כו', מכל מקום כיון דאין
זה דבר חדש לגמרי, גם כי מסתמא עשו
העדים מה שציקש מהן ועל שום זה
התחילו לכתוב השטר, משום הכי בכלל
חזרת השטר הוא:

סימן מד
דין חזרת השטר בשיטה אחרונה וכיצד מקיימים
המפקח והתלוים

וכו"א סעיפים

ד א"כ צריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה
אחרונה ימפני (ב"ב) שאין למדין משטה אחרונה)
ימפני *שאין העדים יכולים לצמצם שיחתמו מיד
סמוך לכתב ויש לחוש שמא הניחו שם כדי
שטה וכתב המזיף שם מה שרצה כ"ו ואם לא

ציונים ומקורות סימן מד 6) טור סעיף א"כ. 7) טור סעיף ג' בשם הרמב"ן
והוא מודיעו ב"ב פרק גט פשוט ק"כ ע"א. ועד הנה שפסקים, עיין ב"י סעיף ג'.

סימן מד 1) ממחרת הרמ"א שלי"ה.

שי"ב כ"י
עין
מחבר
ק"י ר"ס
וקי"ס

סימן מד סעיף א' אן צריך
להחזיר כו'. כתב הסמ"ע [בס"ג] דמה
שכותבין בסוף השטר וקנינא מפלוני
לפלוני כו', גם זה מיקרי חזרת השטר.
ואע"פ שעדיין לא נכתב למעלה אלא

שאמר הלוה שיקנו מידו למלוה, ולא כתב שם דכן עשו דקנו מיניה עד לבסוף
שכתבו וקנינא כו', מכל מקום כיון דאין זה דבר חדש לגמרי, גם כי מסתמא
עשו העדים מה שציקש מהן ועל שום זה התחילו לכתוב השטר, משום הכי בכלל
חזרת השטר, והנאצי דצריחה לקמן ס"ק כ"ו. גם מה שכתב הטעם כיון דאין זה דבר חדש לגמרי,
אפשר דר"ל כיון שאינו אלא מפרש מה שלמעלה הו
בכלל חזרת השטר, והיינו כמ"ש הגהות מיימוני בשם הר"מ, אבל כבר כתבתי לקמן ס"ק כ"ו
דדברי הר"מ ז"ע [לדעת: ב] שאין צ"מ דיין משפחה אחרונה.
כתב הב"י ממועד ד' חו"ל, כתב הגהמ"ם בסוף הל' מלוה [בפ"ו אות ב'] דהא דאין למדין משטיה אחרונה,
כתב הר"מ דהוי מיילי דבר חדש, או דבר שקומר
מה שלמעלה לגמרי, אבל דבר שאינו סותר לגמרי מה שלמעלה, כגון קנו ממני בכל לשון של זכות וכו',
ללא ידעי אם נעשה הקנין, דילמד סתום מן
המפורש, ואדרישה שטיה אחרונה עיקר, דהא היכא דעליון ותחתון סתרי אהדי [כלומר ואפשר לקיימם]
אוליין בחר תחתון אפילו בשטיה אחרונה, והכ"ז
ראיות על זה, עכ"ל כ"י. ועינתי בהגהות מיימוני שם וראיתי שאין ראיותיו מוכרחות. ועיקר ראיותו שם וז"ל,
(חדל) [הר"ן] דלמדין בפרק הזהב [ב"מ מ"ז
ע"א] כמאן כתבין האידנא צמנא דכשר למקניא ביה, צמנא לאפוקי מדבר שש, דכשר לאפוקי מרוקא כו',
ואי אין למדין משטיה אחרונה היכי גמרינן
מיניה, ש"מ דשפיר גמרינן מה שאין סותר מה שלמעלה אלא מפרש מה שלמעלה, עכ"ל. ולפע"ד אין זה ראיה מ"ז
טעמים, חדא דדילמא צמי הש"ס היו
כותבים צמנא דכשר בשטיה שלפני שטיה אחרונה, ואח"כ היו חוזרין מענינו של שטר צמנין אחר,
ואין השתא דכתבין צמנא דכשר בשטיה אחרונה היינו
משום דכתבין שריר וקיים ודלקמן סעיף ט'. וכן ז"ל לפי מה שכתבו המרדכי [ב"ב פ"ו סי' תרמ"א] והחוס'
פרק גט פשוט דף קס"ג ע"א [ד"ה לפי] וז"ל,
י"ל כיון שהורגלו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב כן, לכן אנו למדין היטב משטיה אחרונה
כיון שאנו כותבין שריר וקיים, והא דכותבין וקנינא
מיניה כו' לא הו חזרת השטר אלא לפי שעדיין עדות הקנין [הוא], שכתבילתו כתב ואמר לנו הו עלי עדים
וקנו ממני ואח"כ וקנינא מיניה, וה"ה שיקול
לכתבו צמנא השטר, עכ"ל. חלמא דס"ל דקנינא מיניה לא הו פירוש, רק דבר חדש לגמרי, דהא כתבו
ללא הו חזרת השטר, וא"כ איך היו כותבים
וקנינא מיניה צמנא דכשר כו' צומן הש"ס, אלא ודאי היו כותבים קודם שטיה אחרונה. ועוד
דאפילו חימא שגם צומן הש"ס היו כותבים צמנא דכשר
למקניא ביה בשטיה אחרונה, אין ראייה, דצמנא אין צורך בו, דמסתמא היו כותבין כמו
שהוא צמנין שטרות שלנו, שכתבילתו כתב ואמר לנו הו עלי עדים וקנו ממני
ואמר לנו הו עלי עדים וקנו ממני כחוב כו', ובסוף השטר כתבו וקנינא כלל מה דכתבו ומפורש
לעיל צמנא דכשר למקניא ביה כו', וכמ"ש רש"ב סוף גט פשוט [בס"א ע"ב ד"ה וצריך].
נמנא דלא היו צריכים לכתוב כלל צמנא דכשר למקניא ביה, שכבר הכל נלמד צמנא
שכתבו בשטיה שלפני שטיה אחרונה, וקנינא
מיניה ככל מה דכתבו ומפורש לעיל. או, אפילו היו כותבים גם וקנינא בשטיה אחרונה
אין צורך ב"ב שם. וכן כתב הרב המגיד בסוף הלכות מלוה [בפ"ו דין ג'] שכן דעת הרשב"א
[שם קט"א ע"ב ד"ה וצריך]. נמנא דלא היו צריכים לכתוב כלל צמנא דכשר למקניא ביה, שכבר הכל נלמד צמנא
שכתבו בשטיה שלפני שטיה אחרונה, וקנינא מיניה ככל מה דכתבו ומפורש לעיל. או, אפילו היו כותבים גם וקנינא בשטיה אחרונה
אין צורך ב"ב שם. וכן כתב הרב המגיד בסוף הלכות מלוה [בפ"ו דין ג'] שכן דעת הרשב"א [שם קט"א ע"ב ד"ה וצריך].

ע"פ הנ"ל

ע"פ חו"ס

סימן מד סעיף א' אן וכתב המזיף שם מה שרצה. פירוש, משום
הכי תיקנו שלא ילמדו משטיה אחרונה כלל, שמה נכתב ציוף אחר שכבר
חממו העדים, ומש"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשטיה אחרונה מה שכבר כתבו
למעלה, לזו אף אם לא ילמדו ממה שכמו למטה, כבר למדוהו ממה
שכתבו למעלה. ועיין פרישה ודרישה

סימן מד סעיף א' אן וכתב המזיף שם מה שרצה. פירוש, משום
הכי תיקנו שלא ילמדו משטיה אחרונה כלל, שמה נכתב ציוף אחר שכבר
חממו העדים, ומש"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשטיה אחרונה מה שכבר כתבו
למעלה, לזו אף אם לא ילמדו ממה שכמו למטה, כבר למדוהו ממה
שכתבו למעלה. ועיין פרישה ודרישה

ביאור הגר"א
סימן מד סעיף א' אן וכתב המזיף שם מה שרצה. פירוש, משום
הכי תיקנו שלא ילמדו משטיה אחרונה כלל, שמה נכתב ציוף אחר שכבר
חממו העדים, ומש"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשטיה אחרונה מה שכבר כתבו
למעלה, לזו אף אם לא ילמדו ממה שכמו למטה, כבר למדוהו ממה
שכתבו למעלה. ועיין פרישה ודרישה

ביאור הגולה
סימן מד סעיף א' אן וכתב המזיף שם מה שרצה. פירוש, משום
הכי תיקנו שלא ילמדו משטיה אחרונה כלל, שמה נכתב ציוף אחר שכבר
חממו העדים, ומש"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשטיה אחרונה מה שכבר כתבו
למעלה, לזו אף אם לא ילמדו ממה שכמו למטה, כבר למדוהו ממה
שכתבו למעלה. ועיין פרישה ודרישה

שם מוריין כן. וכן כתב הר"ן פרק קמא דגיטין [ד' ע"א מדפי הר"ף], וכן כתב נמוקי יוסף [ב"ב ע"ה ע"ב מדפי הר"ף] בשם ר"י הזקן והריטב"א [שם קט"א ע"ב ד"ה
וצריך], וכלע"ד דעת הרשב"ם נפירושו שם [ד"ה וצריך].

שם מוריין כן. וכן כתב הר"ן פרק קמא דגיטין [ד' ע"א מדפי הר"ף], וכן כתב נמוקי יוסף [ב"ב ע"ה ע"ב מדפי הר"ף] בשם ר"י הזקן והריטב"א [שם קט"א ע"ב ד"ה
וצריך], וכלע"ד דעת הרשב"ם נפירושו שם [ד"ה וצריך].

ביאור היטב
סימן מד סעיף א' אן וכתב המזיף שם מה שרצה. פירוש, משום
הכי תיקנו שלא ילמדו משטיה אחרונה כלל, שמה נכתב ציוף אחר שכבר
חממו העדים, ומש"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשטיה אחרונה מה שכבר כתבו
למעלה, לזו אף אם לא ילמדו ממה שכמו למטה, כבר למדוהו ממה
שכתבו למעלה. ועיין פרישה ודרישה

ביאור היטב
סימן מד סעיף א' אן וכתב המזיף שם מה שרצה. פירוש, משום
הכי תיקנו שלא ילמדו משטיה אחרונה כלל, שמה נכתב ציוף אחר שכבר
חממו העדים, ומש"ה תיקנו חז"ל שיחזרו בשטיה אחרונה מה שכבר כתבו
למעלה, לזו אף אם לא ילמדו ממה שכמו למטה, כבר למדוהו ממה
שכתבו למעלה. ועיין פרישה ודרישה

טולין זנין - מורה אמת

חשן משפט מד הלכות הלואה

מאירת עינים

א אלא שאין למדין משיטה אחרונה. כחזקת הממון נשקטת בפרשה [ספ"ב], כפרשה כחזקת דאם לא הוחזר מענינו, אפילו יש כדי שיטה אחר זין השטר למחמת העדים, אפ"ה אין למדין משיטה אחרונה משום דלא חילקו חכמים בתקנתם*, ע"ש ודוק: סעיף ב' ב' מכתביבת ידו של מי שנתחייב למדין כו'. דהא אין כאן חשש שהמלוה ייפוי לאחר שצא לידו, דהא כתיבתי יד הלוה הוא. עיין מה שכתב ד"מ סעיף ג' דזין זה לישב דברי הרשב"א [המובא בצינונים אות ה']: הן אין למדין. גם כאלו הוא מטעם להמריק דאין הלוה יכול לנמס: סעיף ג' ה' אם פייס השומר בסוף שיטה כו' עד אין למדין וכו'. עיין לקמן סימן מ"ה סעיף י', דכתב מור"ם דאם השטר מקיים באמצע השיטה, יכולים שנתחייב למדים משטה אחרונה אבל אם השטר מיד אחר והחייב חתום למטה.

א אלא שאין למדין משיטה אחרונה. כחזקת הממון נשקטת בפרשה [ספ"ב], כפרשה כחזקת דאם לא הוחזר מענינו של שטר, אפילו יש כדי שיטה אחר זין השטר למחמת העדים, אפילו הכי אין למדין משיטה אחרונה, משום דלא חילקו בתקנתם, ע"ש ודוק, עכ"ל. ובספרי הוכחתי דהיינו דוקא לדעת הטור [סעיף ב'] והתוס' [ב"ב קס"א ע"ב ד"ה וצריך בסופו והרא"ש [שם פ"י סי' ב'] וסיעתם דגורי הרחיקו אטו לא הרחיקו, אבל מדברי הרמב"ם [פכ"ז מפלה ה"ג] וסמ"ג [ענין סוף צ"ד] והמחבר ושאר כל הפוסקים לא משמע כן, שכתבו סתמא הטעם דאין למדין משיטה אחרונה משום שיש לחוש שמה נכתבה ביוף, וא"כ כשיש שיטה אחר דליכא למיחש ליופא, למדין. ועוד דהוה להו לצאר דגזרינן הרחיקו אטו לא הרחיקו, ומדלא ציירו כן משמע דלא ס"ל הכי. ועוד הוכחתי כן מדברי הרמב"ן במידושו [שם קס"ב ע"א] והגמוקי יוסף [ע"ה ע"ב מדפי הר"ף] וכחזקתי שכן נלפע"ד עיקר דש"ס, ונראה דהתוס' והרא"ש [לדעת הטור [סעיף ג']] לטעמיהו אזלי דפסלו כל השטר, ואם כן צעל כרחק נר"ך לומר דכן הוא מיקון חכמים להחזיר מענינו של שטר דוקא, והלכך לא פלוג, *אבל לדעת רוב הפוסקים שאינו אלא ענה טובה שלא יאבד שיטה אחרונה, א"כ היכא דליכא חשש חזק למדין, ודלא כה"מ סעיף ג' שכתב דאף להרמב"ן לא פלוג, אלא הרמב"ן והגמוקי יוסף שיש בזה כדמשמע במידושו, והרמב"ן שהצא הטור מיייר בלא הרחיק, וע"ש בספרי שהארכתי בזה: ד' שאין למדין כו'. כחזקת כ"י לקמן סימן מ"ה מחודש ח' בשם משנה רשב"א [ח"ג סי' ב"ה וחי' סי' תע"ח] דאפילו אמרו העדים לא [הרחיקו] * [הרחקו] ואנו כתבנו שיטה אחרונה, *אין נלמנים להכשיר שיטה אחרונה לעשומה כשטר, אלא [כדת] * [כעדות] על פה, דכל שאין מוכיח מתוך השטר אין לו דין שטר, ע"כ: ה' וד"א ב"י א שהשטר כו"ף א ספ"ד. וכן הוכחתי בספרי נכמה הוכחות דאין הלכה כש אומרים אלו, וכחזקתי שגראה פגם הרא"ש [המובא בצינונים אות ב'] סופר כן, שהרי כתב הטעם דגזרינן הרחיקו אטו לא הרחיקו, *ובלא הרחיקו גופיה לא הוכיח הרא"ש שכל השטר פסול, אלא משמע שכל פסולו אינו אלא אם נפסול שיטה האחרונה בהרחיקו והארכתי בזה, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לעיל סימן מ"ב ס"ק ג': ה' אבל אם השיטה אחרונה לחובת מוציא השטר למדין מובנה. עיין מה שכתבתי בזה לקמן סימן מ"ה סעיף י"א ס"ק ב': סעיף ב' ה' א' אב"א שם [ה"א] סי' אלף י"ג דאף שטר שכתב בכתב יד הלוה אין למדין משיטה אחרונה, וצ"י כתב בשם הרשב"א שכתב בתשובה [ח"ג סי' ב"ה] שלמדן משיטה אחרונה אם כל השטר מכתב ידו, אבל [אם] אין השטר כתב ידו אלא שהוא חתום למטה אין למדין, ע"כ. אבל לא משמע דברי התשובה שכתבתי דצ"י, עכ"ל ד"מ. ודבריו תמוהים, שהרי שפיר י"ל דמה שכתב הרשב"א בתשובה סי' אלף י"ג הוציא עליו כתב ידו דגובה מזני מרי אם למדין משיטה אחרונה כו' מסתברא שגם בזה אין למדין לפי שגם הוא מרחיק שיטה כו'. היינו חתם ידו, וכמו שכתב הטור לקמן ריש סימן ק"ט, אם כתב בכתב ידו, או שכתב בכתב יד אחר וחתם למטה, היינו דהנן הוציא עליו כתב ידו גובה מזני מורין כו'. ועוד שהרי לקמן ריש סימן ק"ט סעיף (ו') [ג"ל] כתב הכ"י שהמקלר תשובות דפוס דליג רוב תשובה זו, עיין שם: סעיף ג' ה' ה' אין למדין מחזי שיטה כו'. הטעם אימת תוס' [ב"ב קס"ב ע"ב ד"ה איבעיא] ומדלי נשם פ"י סי' תרמ"א והרא"ש פרק גט פשוט [סי' ג'] משום דעדים לא דייקו ומרחיקים שיטה אחת, א"כ כשמרחיקים שיטה וחוממים באמצע שיטה שניה, כיון דליכא אלא עובי שיטה אחת זין עדים לשטר אין למדין גם מן השלמה: ה' ודוקא שהתמו כו'. *לומר אם נמלא דבר כתוב אין למדין מטעם

תומים
סק"א
שענה"ש
סק"א

שי"ך כ"ה ע"ה
לקמן סימן פ"ה
סעיף ב' סג"ה

תומים סק"א

תומים סק"ב
שענה"ש
סק"א

ע"פ ב"י
שענה"ש
סק"א

שענה"ש
סק"ב

מודי זהב

סימן מד שו"ע סעיף א'. אלא שאין למדין משיטה אחרונה. זו היא דעת הרמב"ן שהביא הטור [סעיף ג'], ופירש רש"ל [במידושו לטור שם] דהיינו דוקא היכא דליכא אור שיטה ביניהם, וממילא אם יש אור שיטה או למדין אפילו משיטה אחרונה, עכ"ל. ובסמ"ע [סק"ב] כתב אפילו אם

יש אור שיטה וכו' ולא חילקו חכמים. ולפי דבריו סבירא ליה לרמב"ן בדין דאין למדין כו' כמו דסבירא ליה להרא"ש בפסול השטר, דלא פלוג רבנן, ובכל מקום פסול כיון דלא נעשה כתיקון חז"ל, הכי נמי לרמב"ן לענין אין למדין. ולענ"ג כדברי רש"ל, דבשלמא להרא"ש יש פסול בכל

באר הגולה

ה. ואי כתיב וקנינא מיניה נשיטה אחרונה הוי כמו חזקה. נמוקי יוסף [שם] ע"ה ע"ב מדפי הר"ף. ה'. שם נפקין [ב"ב פ"י סי' ב']. ג. וכ"כ לעיל סימן מ"ב סעיף ה' [בהג"ה] וכן כתב התוס' [שם [ב"ב קס"ב] סוף ע"ה]. סעיף ב' פ. הרשב"א בתשובה [ח"ג סי' ב"ה]. מחדשים סימן ג'. סעיף ג' ט. טור בסימן מ"ה [סעיף י"].

ביאור הגר"א

ב. [ליקוט] ודלא כיש אומרים כו'. וראיתם מהרחיק שני שיעין כמ"ס לקמן סימן מ"ה סעיף ו', ופגמא הראשונה ס"ל דוקא דצרי שיכול להדייק פסול אף אם לא ייפוי, כיון שיכול להדייק, אבל באין יכול להדייק אף שלא נעשה כתיקון חכמים כשר [ע"כ]: ג. [ליקוט] והא דאין למדין כו'. מוס' [ב"ב] קס"ג א' סוף ד"ה לפי, ור"י פירש כו', ע"ש [ע"כ]: סעיף ב' ד. אם השטר. משום *דלפטר לנמס: סעיף ג' ה'. אם סיים. עיין תוס' [שם [ב"ב] קס"ב ע"ב] ד"ה איבעיא: ו. [ליקוט] ודוקא כו'. עיין מוס' [שם] קס"ג ב' ד"ה שיטה כו' [ע"כ]: ד. אבל אם פירוש, לפיכך למדין דאין מחזיקין אומס

עיין עמודי א"ס

לנושעין, דל"כ אפילו ב' שיעין אין למדין, וראיה מהסדריו כ"ט ב'. וכ"כ בתשובה המפורסמת לר' הרשב"א [שם [ב"ב] קס"ג ב' ד"ה שיטה כו' [ע"כ]: ד. אבל אם פירוש, לפיכך למדין דאין מחזיקין אומס

כתובה שלא נכתב בה וקנינא קודם החופה

• הרב מנשה קליין

אבדק"ק אונגוואר ור"מ דישיבת בית שערים

תע אחדשכת"ר בידידות נאמנה.

בדבר המקרה ברב שסדר קידושין וחתמו העדים על הכתובה ובאמצע קריאת הכתובה ראו ששכחו לכתוב חיבת וקנינא קודם חתימת העדים, והורה המסדר לכתוב אחר החופה ויחתמו העדים שנית למטה מחתימתם הראשונה, ונפשו בשאלתו: (א) אם הכתובה כשרה אף שלא כתב וקנינא כלל, (ב) אם העצה לכתוב לאחר החופה ולחתום שנית עולה ע"פ ההלכה, ומעכ"ת חשב לעשות באופן אחר דלמלאות החסרון כמו שהורה המסדר לא מהני כיון שלאחר חתימת העדים לא מהני מה שממלאים החסר אחר חתימתן, גם מה שיחתמו שנית למטה מחתימתן הראשונה נראה דלא מהני כיון דלא ניכר החתימה על מה קאי חתימתן ולכן עצתו אמונה שיכתוב אחר חתימת העדים כזה, שוב קנינא מן החתן הנ"ל וכו' ולגמור נוסח הכתובה ואח"כ לחתום שנית ובעיקר אם חיסר חיבת וקנינא לא ידע אי נפסל בזה השטר.

והנה במה שסיים נפתח ברישא אי חסר חיבת וקנינא בכלל אי נפסלה בזה הכתובה, לכאורה הי' אפשר דחלוי במחלוקת שו"ע ח"מ סי' מ"ד ס"א כתב צריך להחזיר מעניינו של שטר בשטה אחרונה מפני (שאינן למדין משיטה אחרונה), מפני שאין העדים יכולין לצמצם שיחתמו מיד סמוך לכתב ויש לחוש שמא הניחו שם כדי שיטה וכתב המזייף שם מה שרצה ואם לא החזיר אין השטר נפסל בכך וכו'. וכתב הסמ"ע שם סק"א ועפ"ר ודרישה שם מפורש דמה שכותבין בסוף השטר וקנינו מפלוני לפלוני וכו', ג"ז מיקרי חזרת השטר ואע"פ שעדיין לא נכתב למעלה אלא שאמר הלוה לעדים שיקנו מידו למלוה ולא כתב שם דכן עשו דקנו מיני' עד שכתוב וקנינא מ"מ כיון דאין זה דבר חדש לגמרי גם כי מסתמא עשו העדים מה שביקש מהן וע"ש זה התחילו לכתוב השטר מ"ה (הוא) בכלל חזרת השטר עכ"ל. אמנם הש"ך שם סק"ב הביא מה שכתב הב"י בשם הגהמ"י בסוף הלי' מלוה דהא דאין למדין משיטה אחרונה כתב רמב"ם דוקא דבר חדש או מה שסותר מה שלמעלה לגמרי, אבל דבר שאינו סותר לגמרי מה שלמעלה כגון קנו ממנו בכל לשון של זכות וכו' דלא ידעו אם נעשה הקנין דילמד סתום מן המפורש ואדרבה שיטה אחרונה עיקר דהיבא דעלין ותחתון

ספר קולף רז"ש

קולף תיבובי גורג

לזכרו של

הרב"ל ר' זלמן שמשון צוואנקין זצ"ל

נפ' ב' קב"ל ז' אב תר"ס סטבונג קבאן ג"ס

סתרי אהדי (כלומר ואפשר לקיימם) אזלין בתר תחתן אפי' בשיטה אחרונה והביא ראיות ע"ז עכ"ל. והש"ך ז"ל השיג עליו דאין ראיות הגמ"י מוכרחות דקנינה מיני' לא הוי פירוש אלא דבר חדש, והאריך דדברי הגמ"י בשם הר"מ צ"ע. נמצא לכאורה דפליגי אם וקנינא הוא דבר חדש בשטר או לא, דאם הוא דבר חדש א"כ אם לא כתבו הרי חסר וקנינא ופסול אבל אם הוא חזרת השטר א"כ אם חסר וקנינא לגמרי אינו פסול שהרי הוא רק חזרת השטר.

איברא דלכאורה בדין הש"ך נמי מודה שאם חסר חיבת וקנינא נמי לא נפסלה הכתובה בכך, שהרי נוסח השטר וכך אמר ר' עמרם הכהן חתן דגן אחריות שטר כתובתא דא ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי בתראי להתפרע מכל שפר אגר נכסין וכו' כלהון יהון אחרין וערבאין לפרוע מנהון שטר כתובתא דא וכו' אפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיים ובתר חיים מן יומא דגן ועד עלם ואחריות שטר כתובתא דא ותוספתא דא קבל עלי ר"ע חתן דגן כחומר כל שטרי כתובות דנהיגין בבנת ישראל העשוין כתקון חז"ל דלא כאסמתא ודלא כטופסי דשטרא, והנה פשוט דקבלה זו היא מחייבת אותו ואם הי' מסיים בזה והכל שריר וקיים די, ומה שהוסיף וקנינא מן וכו' הוא אפילו להש"ך רק חזרת השטר, ובפרט אם הי' מסיים במנא דכשר למקנא בי' שהיינו לומדים דקנה מיני', דאל"כ אין לו פירוש לשון במנא דכשר למיקני' בי' והוא דבר מיותר לגמרי. ואפילו נימא דהוא שיטה אחרונה האי מנא דכשר למיקני' בי' ואין למדין משיטה אחרונה להש"ך שפליג על הגמ"י מ"מ גם רבינו הש"ך מודה היכא דסיים בסוף והכל שריר וקיים שוב למדין משיטה אחרונה וכמ"ש שם להדיא וז"ל ואנן השתא דכתבין במנא דכשר בשיטה אחרונה היינו משום דכתבין שריר וקיים, וכדלקמן ס"ט וכצ"ל לפמ"ד המרדכי והתוס' פג"פ ד' קס"ב ע"ב וז"ל י"ל כיון שהורגלנו לכתוב שריר וקיים יהא פסול אם לא נכתב כן לכן אנו למדין משיטה אחרונה ע"ש, ועיין היטב בתוס' ב"ב קס"ב ע"א ד"ה לפי מחלוקת ר"ת ור"י. והנה בש"ס פריך כמאן כתבי' האידינא במנא דכשר למיקנא בי' וכו' ומשני גילויא מילתא ולאפוקי מרב ששת ע"ש ועיין מה דייק הש"ך בזה, ועכ"פ בדין היכא דשכח לכתוב וקנינא נמצא דמנא דכשר למיקנא בי' מורה שפיר שהי' קנין וא"כ לכ"ע הי' כשר בלי חיבה וקנינא.

(ולמודעי אני צריך דבמקום דסומכין על כתובות הנדפסות ולא כותבין כתובה רק ממלאין החסרות בכתיבה, יש בזה להקל ולהחמיר, להקל דלא חיישינן אם הרחיקו העדות חתימתן שהרי ניכר הכתב שהוא דפוס וא"א לזייפו ולכתוב אחריו, אמנם לאידך גיסא אם חסר נמי אין ראוי כלל שהרי טופס השטר הוא ואינו ראוי שבכיון חסרו או הוסיפו וצ"ע.)

אלא דאי נימא דבחסר וקנינא לא נפסל השטר בזה, א"כ אם מלאו תיבת

וקנינא במקום החסר שהטופס ו לא נפסל השטר בזה, דכל שלן לאחר חתימת העדים כיון דלא דשטרא דלא משגחינן בי' כלל אח"כ הגם דדאי לכתחילה לא למלאותו מלהניח כך בלי מילוי קבלו הקנין ועסקין עוד באותו מ"ד ס"י שטר' שיש בו מחקין שהוא פסול בשטר ופשוט.

וקצת יש להעיר עוד מח"נ אחריות ט"ס הוא, ובסי' מ"ט שטעה השטר כשר, ואמרינן דנ בא השטר לפנינו לאחר זמן הר הי' דהכל יודעין דתחת החופה גדול המפורסם לכל שקנו מיד עצמו והמלוה ובפרט הלוח אינו וגם מילתא דמתעבדא בפני כל, שלמה ח"מ הנ"ל שהצ"ע קצח דכה"ג אמרינן טעות העדים ה מילתא שכיחא, וכיון דלא נפסי שאינו אלא חזרת השטר ובין שחסר ושכח לכותבו נראה נמי אשה ואין כאן מקומו להאריך

נראה לפענ"ד דבשו"ת ה ביממא ואיחתימא בליליא ופסי אחריו, וכתב לחלק כתובות ד לדורות אחרונים שכותבין קנין הקנין ביום וחתמו בלילה הו"ל ומיהו בשו"ת מהר"ם מיניץ סי שמעתי שיש רבתי אפי' כשכו קודם הברכה אין לגמור הכתוב אחר הקנין שלקח החתן בשעת כל הכתובה קודם הקנין וקודם לא חשו ע"ז (וכ"כ במרדכי פ ולא מיחזי כשיקרא כיון שעסוק

וקנינא במקום החסר שהטופס הוא רק שם ומלאוהו לאתר החתימה נמי לכאורה לא נפסל השטר בזה, דכל שלא נפסל השטר בחסירתו לא נפסל אם נכתב בו לאתר חתימת העדים כיון דלא מכשיר ולא פוסל השטר, והו"ל כדבר משופרא דשטרא דלא משגחינן ב"י כלל וממילא לא מיחזי נמי כשיקרא מה שכתבוהו אח"כ הגם דודאי לכתחילה לא יעשה כן ח"ו, אבל כדיעבד אין לפסול ויותר טוב למלאותו מלהניח כך בלי מילוי ובפרט שהעדים כאן שחתמו על השטר הזה והם קבלו הקנין ועסוקין עוד באותו ענין הגם שחתמו כבר, ולא דמי להא דח"מ סי' מ"ד ס"י שטר שיש בו מחקים ושכחו העדים ולא קיימום דהתם איכא מחק שהוא פסול בשטר ופשוט.

וקצת יש להעיר עוד מח"מ סי' ל"ט ס"א דהיכא דלא כתב אחריות אמרינן אחריות ט"ס הוא, ובסי' מ"ט ס"ב בהג"ה דה"ה בשאר טעות סופר דמוכח שטעה השטר כשר, ואמרינן דטעה כמו דאמרינן אחריות ט"ס א"כ אפילו הי' בא השטר לפנינו לאחר זמן הרבה שכבר מתו העדים מ"מ היינו אומרים שט"ס הי' דהכל יודעין דתחת החופה עושין קנין על הכתובה בכל חתונה, ואין לך ט"ס גדול המפורסם לכל שקנו מיד החתן, ולא דמי לשאר שטרות שלוין בינו לבין עצמו והמלוה ובפרט הלוח אינו רוצה בפרסומו, אבל הכא רוצה ורוצה בפרסומו וגם מילתא דמתעבדא בפני כל, א"כ ודאי תלינן בטעות העדים, ואפילו לחכמת שלמה ח"מ הנ"ל שהצ"ע קצת אדין זה ע"ש, מ"מ בדין ודאי מודה נמי בזה דכה"ג אמרינן טעות העדים הוא או המסדר קידושין ששכח למלאות כי הוא מילתא שכיחא, וכיון דלא נפסל השטר בחסרון חיתב וקנינא בין לטעם הראשון שאינו אלא חזרת השטר ובין לטעם השני א"כ ממילא הממלא לאתר שראה שחסר ושכח לכתבו נראה נמי דאינו פוסל וכבר הארכנו בכעין זה לענין גט אשה ואין כאן מקומו להאריך.

נראה לפענ"ד דבשו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ס"ה כתב בכתובה דאיכתיבא ביממא ואיחתימא בליליא ופסק שלא יתיחד חתן וכלה עד שיכתוב לה כתובה אחרונא, וכתב לחלק כתובות דדורות הראשונים שלא היו כותבין קנין בכתובה לדורות אחרונים שכותבין קנין בכתובה, וכיון שכתב הכתובה ביום קודם שקבלו הקנין ביום וחתמו בלילה הו"ל שטר מוקדם ושקרא הוא ומזוייף מתוכו ע"ש. ומיהו בשו"ת מהר"ם מינץ סי' ק"ט על נוסח הכתובה אותך כתב וז"ל גם שמעתי שיש רבתי אפי' כשכותבים הכתובה במקום הנשואין וכותבין הכתובה קודם הברכה אין לגמור הכתובה לגמרי אלא צריך לשייר הכל שריר וקיים עד אחר הקנין שלקח החתן בשעת נשואין ואז אח"כ גומרים הכתובה, אבל לכתוב כל הכתובה קודם הקנין וקודם שנעשה אשתו מחזי כשיקרא אך רובא דמינכרא לא חשו ע"ז (וכ"כ במרדכי פ"ג דגיטין וז"ל גם העדים חותמין קודם הברכה ולא מיחזי כשיקרא כיון שעסוקים באותו ענין ויש מקומות שאין העדים חותמין

עד אחר הברכה שכבר נעשה הקנין לפנייהם). ונ"ל הטעם משום דלפעמים יש תגרא שלא נעשה הברכה עד סמוך להכנסת שבת אשר ברוחק יש פנאי לחתום הכתובה קודם שבת, וכן יש מקומות שנהגו לעשות הברכה סמוך להכנסת שבת ומזה בא המנהג לכתוב כל הכתובות קודם הברכה ע"כ, ועיין רמ"א א"ע סי' ס"ו ובח"מ סק"ט ובבי"ש סק"ז ובשי למורא שם.

ועיין שו"ת רדב"ז ח"א סי' קע"ד שכתב וז"ל אבל מה שיש להזהירם על מה שכותבין הכתובה ביום וחותמין בלילה או ביום של אחריו וקנין קנין בלילה הוי מוקדם ופסול דהא סהדי הוא דמפקי לקלא וכו', וא"כ בעינן עסוקין באותו ענין עד שתכנס הלילה אבל אם אינם עסוקים באותו ענין הוה מוקדם וכו', וע"כ צריך שיכתבו זמן הכתובה היום שהוא זמן הקנין ואז לא הוי מוקדם וכשר לכ"ע וכו', וכ"כ הר"ן ז"ל דע"כ לא פליגי רב ושמאל אלא בשאין קנין שם ביום אבל אם יש קנין מודו דקנין קלא אית לי' כדאמרינן בגט פשוט אי ידעיתו יומא דאקניתו בי' כתובו יומא דאקניתו בי', ומכאן ג"כ ראי' למה שכתבנו למעלה הכל הולך אחר הקנין אם קנו ביום קלא אית לי' ומאותה שעה משתעבד ואעפ"י שלא חתמו כיון שכתבו סמכה דעתה לדעת כולי עלמא ואפילו שלא כתבו כיון שקנו יכול לבעול לדעת רוב הפוסקים, ואם לא קנו ביום אם עסוקים באותו ענין קונים וחותמים בלילה ואם לא היו עסוקים באותו ענין אין כותבין זמנו מיום הכתיבה אלא מיום החתימה שהוא זמן הקנין. וזה לשון התוס' מה שנהגים לכתוב הכתובה בע"ש ולחותמה במוצ"ש אין נכון לעשות כן משום חוס' דדילמא לית קלא, ומיהו היכא דקנו מיני' ליכא למיחש למידי ע"כ ע"ש.

והנה מבואר מיהו דבמקומות שכתבו הכתובה אפילו קודם קבלת קנין לגמרי נמי בדיעבד כשר ולא מיחזי כשיקרא כיון דעסוקים באותו ענין ופליג בהא ארמ"ע, וכן נראה לכאורה דהרדב"ז פליג ארמ"ע הנ"ל וא"כ כ"ש היכא דכתב הכתובה לאחר קבלת קנין ועשה הכל כנהוג רק ששכח לכתוב תיבת וקנינא שאינו מעכב ככה"ג שהרי כאן החתימה היתה לאחר קבלת קנין ולכ"ע לא מיחזי כשיקרא רק שחיסר תיבת וקנינא בטעות לכ"ע כה"ג לא מעכב.

והנה התוס' גיטין י"ח ע"א ד"ה אף כתובה כתבו דהיכא דקנו מיני' ליכא למיחש מידי, כדאמרינן בב"ב קע"ב אי ידעיתו יומא דאקניתו בי' וכו', וביאר בתוס' רי"ד דהא דתנן כל השטרות שנכתבו ביום ונחתמו בלילה פסולין לא אמרו אלא באותן השטרות שאין בהן קנין שעיקר קניינם תלוי בחתימתן כגון שטרי מכר או שטרי מתנה שרוצה להקנות לו שדהו ע"י הגעת השטר ליד המקבל דקיי"ל קרקע נקנית בשטר, ואעפ"י שאיחרה מסירת השטר ליד המקבל לזמן חתימתו אמרינן עדים בחתימיו זכין לו, וכן נמי בשטרי הלואות והודאות שאין בהם קנין אעפ"י שראו העדים ההלואה שהיתה בניסן או הודאה בפניהם בניסן

ואמר להם אתם עדי, הרי :
לעדים תכתבו לי שטר לכ
משתעבדים לטרוף הלקוחו
בשטר דמפקא לי' לקלא, וד
קדמה כתיבתו לחתימתו הע
שטרי אקנייתא שאין שעבד
ראובן מנכסיו לשמעון ע"י
שמעון הנכסים ואם מכרן
מכירתו מכירה והשטר אינו
אלא מניסן הלכך אם קדמו
לכתוב, וכן הדין במעשה ב'
עליו מתנאי ב"ד וכל מעי
איחתים הלכך אין שם הק

והנה בכתובה נחלקו
בלילה פסול ודוקא עסוקים
ונחתם בלילה דהוה רב התב
הו, ושמאל ס"ל דכתובה
ונחתמין בלילה אף כתובה
דוקא בכתובת הקדמאי שלא
קנין בשעת כתובה משום ה
הקנין מהני כמו תנאי ב"ד
תנאי ב"ד הוא אלא אפילו
לא פסול.

ובמה שכתבו יצאנו ע
הכתובות הנהוג בימינו, שכ
וחותמין הכתובה קודם החו
בשעת כתיבת הכתובה אכתי
כתבו העדים וכך אמר לה
וישראל וכו' וצביאית מרת ו
אבוה וכו', והוא הכל שקר
היא לא הכניסה כלום עדי
מיחזי כשיקרא ויותר מזה ו
מ"מ הו"ל שטר מוקדם. וב
השטר לאחר הברכות ולאחו
רק רוב אלא לא שמענו מי

ואמר להם אתם עדי, הרי הוה לה מלוה ע"פ ולא טרפא ממשעבדי. ואם אמר לעדים תכתבו לי שטר למלוה אין כותבין מניסן אלא מאייר, שאין הנכסים משתעבדים לטרוף הלקוחות בדבור פיו או בנתינת מעות אלא בחתימת העדים בשטר דמפקא ל"י לקלא, והלכך אין כותבין לו אלא מאייר בשעה שחותמין ואם קדמה כתיבתו לחתימתו השטר פסול מפני שהוא מוקדם וטורף שלא כדין, אבל שטרי אקנייתא שאין שעבודם תלוי בחתימת העדים אלא משעת קנין שאם הקנה ראובן מנכסיו לשמעון ע"י סודר בניסן ולא נכתב השטר עד אייר מניסן קנה שמעון הנכסים ואם מכרן ראובן אח"כ ללוי קודם שיגע שטר ליד שמעון אין מכירתו מכירה והשטר אינה אלא לראי' בעלמא, וזמן השטר לאו מאייר כתבינן אלא מניסן הלכך אם קדמה כתיבתו לחתימה אין בכך כלום שהרי מניסן צריך לכתוב, וכן הדין במעשה ב"ד שאין שטר מוקדם פוסל כיון דהשעבוד והחייב חל עליו מתנאי ב"ד וכל מעשה ב"ד חיוביה משום פסק דין הוא ואע"ג דלא איחתים הלכך אין שם הקדמה ונכתבים ביום ונחתמין בלילה.

והנה בכתובה נחלקו רב ושמואל רב ס"ל דכתובה לכתוב ביום ולחתום בלילה פסול ודוקא עסוקים באותו ענין כשר, וכתובתי דר' חייא דנכתב ביום ונחתם בלילה דהוה רב התם ולא אמר להו ולא מידי משום דעסוקין באותו ענין הוה, ושמואל ס"ל דכתובה כמעשה ב"ד דמיא מה מעשה ב"ד נכתבין ביום ונחתמין בלילה אף כתובה נכתבת ביום ונחתמת בלילה, ואמנם פלוגתתם הוא דוקא בכתובת הקדמאי שלא נהגו לקבל קנין כלל אבל לפי מנהגינו שנהגו לקבל קנין בשעת כתובה משום תוספת דלאו תנאי ב"ד הוא לאחר קבלת קנין, לכ"ע הקנין מהני כמו תנאי ב"ד. וא"כ לא מיבעיא להפוסקים כשמואל דכל כתובה תנאי ב"ד הוא אלא אפילו להס"ל כרב מ"מ לאחר קנין כ"ע מודי דשטר מוקדם לא פסול.

ובמה שכתבנו יצאנו עוד ידי חשש, שלכאורה לא מצאנו ידינו ורגלינו בכל הכתובות הנהוג בימינו, שכל הכתובות הם שטר מוקדם ומיחזי כשיקרא שכותבין וחותמין הכתובה קודם החופה וקודם הברכות והקידושין שמקדש החתן נמצא בשעת כתיבת הכתובה אכתי ליכא כאן שום התחייבות ואין כאן אשתו, ובכתובה כתבו העדים וכך אמר לה ר' עמרם להדא בתולתא הוי לי לאינתו כדת משה וישראל וכו', וצביאת מרת רחל והוית ליה לאנתו ודין נדוניא דהנעלת ליה מביה אבוה וכו', והוא הכל שקר שאכתי לא אמר לה ר' עמרם הוי לי לאנתו והיא גם היא לא הכניסה כלום עדיין ולא קדשה עדיין, וא"כ כל השטר הוא לכאורה מיחזי כשיקרא ויותר מזה והעדים חתמו עליו, והגם שאח"כ קידש האשה הנ"ל מ"מ הו"ל שטר מוקדם. ובאמת זה שהביא המהר"ם מינץ שהי' לחתום ולגמור השטר לאחר הברכות ולאחר הקנין אבל העיד שרוב עולם לא נהגו כן ועכשיו לא רק רוב אלא לא שמענו מי שיקפיד בכך אבל לפי הנ"ל אתי שפיר דכיון שאנחנו

י
א
ב
א
זי

א:
א:
רו
זרי
בל
ומן
אין
יסן

עושים קנין קודם החופה והשטר לא הוי רק לראי' בעלמא אין פוסל בזה מוקדם, ולכ"ע אתי שפיר וכמ"ש המהר"ם מינץ בזמנו דרובא דמינכרא לא הקפידו על זה ועכשיו כולי עלמא נהוג כן.

וא"כ בדין נמי כיון דהשטר לא הוי אלא לראי' בעלמא הגם שחיסר תיבת וקנינא, יכולין לכתבו אחר כך כל זמן שהעדים כאן ואין צריך שום תיקון.

והנה יצא לן מדברינו עוד, מה שראינו כמה פעמים שכתבו הכתובה ביום ומחמת סיבות שהשעה דחוקה נמשך הזמן או שמחכין למי שהוא או לאיזה סבה שהוא נתאחרו עד הלילה, ונמצאת הכתובה כתיבה ביום המוקדם. וראיתי מקפידין ומרעישין עולמות לכתוב כתובה אחרת ולקבל קנין שנית מהחתן, והייתי פעם על חתונה שהי' שם הגר"י קאמינעצקי זצ"ל המסדר, והי' שם רב אחד מיונג איזראעל והתריס כנגדו, ובקושי עלתה בידי להשקטו. אמנם באמת אין בזה שום טעם לעכב משום מוקדם שהרי באמת כל הכתובות שאנן נוהגין מוקדמות הן, וכמ"ש מהר"ם מינץ הנ"ל, וע"כ שסומכין שכל שקבלו קנין אין בכך כלום, וכ"ש שכאן עסוקין באותו ענין רק שלא הפסיקו לגמור, וא"כ גם בזה אין שום הקפדה על זה אם לא מי שנוהג לחתום אחר החופה משום חשש דלכתחילה של המהר"ם מינץ אבל זה כבר טעם אחר, אבל לחזור ולכתוב לאחר השקיעה שטר אחר מוקדם קודם החופה ולחתום אין בזה שום טעם דמ"ש מוקדם זה מזה.

שנית למדנו דהיכא דחסר תיבת וקנינא היכא דכבר קנו מיד החתן יכולין לכתבו אח"כ מטעם שכתבנו, ואפילו שנדחוק בטעם אחר שכתבנו לעיל במחלוקת הסמ"ע והש"ך בענין וקנינא אם הוא מחזרת השטר או לא (די"ל מחלקותם דוקא בשטרות שהי' דרכם לומר לעדים קנו וכתבו, מ"מ טעם השני לכ"ע מהני שנכתב במנא דכשר למקני בי' שהוא קנין) וגם מטעמים הנ"ל וכן ראיתי נהג עלמא.

ורק להעיר באתי מה שכתב מעכת"ר על העצה שהורה המורה הנ"ל לכתוב וקנינא ואח"כ לחתום העדים שנית, וכת"ר מפקפק על הצעה זו דחתימה שני' לא מהני דלא ניכר על מה קאי חתימה זו. ולפענ"ד יפה כיון בזה דלפי הס"ד דהשטר פסול בלי וקנינא, א"כ כיון שחתמו העדים על השטר ונפסל השטר א"כ הו"ל שטר פסול מיד לאחר החתימה ואין מועיל החתימה השני', וגם מי יאמר על מה חתמו שנית ואדרבה יעוררו שאלות אצל הרואה שחתמו העדים פעמיים מה שאין דרך לחתום, יחשבו או שהיו אינם בקיאים בכלל או שרצו להראות בזה שום אונס או פסול שלא יכלו לבררו ומצינו כעין זה שהוסיפו לפעמים בכתב לרמוז, וגם בגטי נשים אם נחתם בפסול אין אומרים לחתום שנית בכשרות וז"פ.

אלא דגם בעצת מעכת"ר הראשונה, ושוב קנינא מן החתן שני' ע"כ. ולפענ"ד גם תקנה שאם נמצא איזה מחק או חסר העדים נוהגים לאשר בסוף שמו קיי"ל דאין לאשר מחק וכיוצא שכתב שריר וקיים אין מאשרין א"כ א"א שוב לאשר ולקיים שחתמו העדים שאין היתר לי מעכת"ר שכל את ידיו וכתב נוסח הכתובה עד הסוף והו"ל נ סי' מ"ד ס"ט כתב האידנא נהו שהורגלו עתה לכתוב בכל השנ' כתוב שריר וקיים ואם כתוב ו' לכתוב שנית שריר וקיים. ומיה סי"ח דלכתחילה לא יעשה כן, עוד לסימן מ"ה סי"ח דיש פוס' שלפני שיטה אחרונה משום ל' אבל לפמ"ש אתי שפיר הכל

אלא דגם בעצת מעכת"ר שכתב אופן התיקון שיכתוב אחר החימתן הראשונה, ושוב קנינא מן החתן הנ"ל וכו' ולגמור הכתובה ואח"כ לחתום פעם שני' ע"כ. ולפענ"ד גם תקנה זו צ"ע, שהרי באמת מה שראיתי כמה פעמים שאם נמצא איזה מחק או חסרון בכתובה ומוסיפין או גורעין בה קודם החימת העדים נוהגים לאשר בסוף שמחק זה ראינוה ואישרנוה וכו', לפענ"ד צ"ע שהרי קיי"ל דאין לאשר מחק וכיוצא בו אלא קודם שכתב שריר וקיים אבל לאחר שכתב שריר וקיים אין מאשרין, וכיון דכתובות דידן כבר נכתב בו שריר וקיים א"כ א"א שוב לאשר ולקיים לאחר אפילו קודם שחתמו העדים וכ"ש לאחר שחתמו העדים שאין היתר לקיים המחק או חסרון. איברא דנראה דמה"ט מעכת"ר שכל את ידיו וכתב שיכתוב לאחר החימת העדים וקנינא ולגמור כל נוסח הכתובה עד הסוף והו"ל נכתב שנית שריר וקיים בסופו, שהרי המחבר ח"מ סי' מ"ד ס"ט כתב האידנא נהוג לכתוב קיום מחקים ותלויות אחר וקנינא לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים וכו' ואין לעדים לחתום אא"כ כתוב שריר וקיים ואם כתוב תרי שריר וקיים כשר, וא"כ לכאורה עצתו אמונה לכתוב שנית שריר וקיים. ומיהו באמת הרמ"א הביא מתש' הרא"ש כלל ס"ח סי"ח דלכתחילה לא יעשה כן, והש"ך שסקכ"ג תמה הרבה והעלה בצ"ע וציין עוד לסימן מ"ה סי"ח דיש פוסקים דתרי שריר וקיים לא כתבינן אפילו בשיטות שלפני שיטה אחרונה משום לא פלוג א"כ לכאורה גם עצה זו אינה לכתחילה, אבל לפמ"ש אתי שפיר הכל בס"ד.

י' קדם,
 י"ז על
 תיבת
 ויקון.
 י: ביום
 ז: סבה
 י: ראיתי
 והייתי
 ז: אחד
 ז: את
 ז: נהגין
 ז: נין אין
 ז: גם בזה
 ז: חשש
 ז: לאחר
 ז: דמ"ש
 ז: יכולין
 ז: לעיל
 ז: א (די"ל)
 ז: גם השני
 ז: זנ"ל וכן
 ז: לכתוב
 ז: שני' לא
 ז: פי הס"ד
 ז: שטר א"כ
 ז: מי יאמר
 ז: פעמיים
 ז: ראות בזה
 ז: גים בכתב
 ז: דות וז"פ.

לו. עיין בפנים למראי המקומות בספרנו, שם נתבאר זמן כתיבת מילת 'וקנינא', ושלמעשה הטוב יותר הוא להבין את המילה וקנינא לפני כן.

לו. אם עשו קנין, ושכחו לכתוב בכתובה מילת 'וקנינא' או ששכחו למלאות את רגל הקו"ף של 'וקנינא' (באותן כתובות שמשאירים זאת עד לאחר עשיית הקנין), נראה להכשיר את הכתובה. ואע"פ שנשאר שם חלל של מילה שלמה, הנה אף אם יזייפו לכתוב אחר כך 'וקנינא', לא תהיה תקלת גביה. וב"ש אם לא נשאר חלל כלל, כגון שטיימו בטעות את החלל הזה, או שהסופר שכח לכתוב מילה זו, או שמילה זו ממושמששת בכתובה, שיש להכשיר את הכתובה. ומ"מ לכתחילה הנכון להדפיס בכתובות מילה זו מראש, כדי לא להניע למצבים כאלו.

לו. אם לכתוב (או להשלים) את המילה 'וקנינא' לפני או אחרי עשיית הקנין

גם עיין זה נתבאר במקומות אחרים בספרנו, והובא פה בשביל המ"מ: בפרקמו אותיות כה-כו ביארנו שנחלקו הפוסקים אם יש נידון מיחוי כשיקרא לכתוב שטר לפני שהיה הדבר, כאשר עדיין לא חותמים אותו. ובפרק זו אות

לו. עשו קנין אבל לא כתוב (או לא השלימו) בכתובה "וקנינא"

ברוב הכתובות המצויות מודפסת כבר מילת 'וקנינא'. אבל ישנם שטרי כתובות שבהן לא הדפיסו מילה זו, והשאירו למסדר הקידושין למלאותה רק אחר הקנין. ובפרק זו אות לב כתבנו שאין ראוי לנהוג כן, מפני שמן הדין מותר לכתוב מילה זו לפני מעשה הקנין, וא"כ נגרמים תקלות לשוא, ששוכחים למלאות מילה זו, או שממיישים חלל זה מפני שאינם יודעים מה לכתוב, וכאשר

והנה, כששכחו לכתוב נשאר חלל ריק הגר"ש אלישיב שליט"א בקובץ על יד' חוברת י' מטעם דיכולה להודיף. ע הדברים הוא, דמה שהיד אלא שהשטר מצד עצמו כאן שטר היכול להודיף, קנין והם יכתבו שם וקנינא משעת הקנין שלא כדון, גובה רק מסוף היום, הנ העשוי להודיף פסול כב גודיף בפועל. כן יש לבא אמנם אנא עבדא יש לי לבאמת היה קנין, וא"כ אין לא יוציאו כלום יותר מה רב א' שאצלו אירע כך, וד [וצ"ל] באותה שעה, והכתובה יכולה להודיף, כזה אינה יכולה לזייף כלום וקנינא, ואז לא תהיה שום שלח לשאול גם להגרש' והשיב ג"כ להכשיר כנ"ל. להגר"ש אלישיב שליט"א לפסול מטעם שיכול לה במכתב הגו' בחו' קובץ ג שכיון שיש אפשרות לזיוף בשטר, אע"פ שלמעשה ג במקרה שיגבו אותו הדג "שטר" מפני שהוא עשוי לי המספר הנ"ל דהוא נתוו

כין ב

בר"צ ל' א"י בן ח"י דר סאנז טא"א

והנה, כששכחו לכתוב מילת וקנינא בדר"כ
 נשאר חלל ריק באותו מקום, וכתב
 הגר"ש אלישיב שליט"א במכתב (שפורסם
 בקובץ על יד' חוברת י) שהכתובה פסולה
 מטעם דיכולה להודיף. ע"כ. ולכאורה ביאור
 הדברים הוא, דמה שהיה קנין באמת מועיל,
 אלא שהשטר מצד עצמו פסול, דכיון שיש
 כאן שטר היכול להודיף, דהיינו שאם לא היה
 קנין והם יכתבו שם וקנינא אז יהיה זיוף שיגבו
 משעת הקנין שלא כדיון, ואילו שטר בלי קנין
 גובה רק מסוף היום, הנה הדיון הוא דשטר
 העשוי להודיף פסול כבר עכשיו אף שלא
 נודיף בפועל. כן יש לבאר את הפסק הנ"ל.
 אמנם אנא עבדא יש לי לעיין בזה, כי בנדר"ד
 באמת היה קנין, וא"כ אף אם זייפו למעשה
 לא יוציאו כלום יותר מהאמת. שוב סיפר לי
 רב א' שאצלו אירע כך, והיה הגר"ח קרייזוירט
 [וצ"ל] באותה שעה, והכשיר. ושאלוהו
 דהכתובה יכולה להודיף, והשיב שבמקום קטן
 כזה אינה יכולה לזייף כלום. (כל' חוץ מלכתוב
 וקנינא, ואז לא תהיה שום תקלה כנ"ל). אח"כ
 שלח לשאול גם להגרש"ה וואזנר שליט"א,
 והשיב ג"כ להכשיר כנ"ל. ושוב הלכו לשאול
 להגר"ש אלישיב שליט"א, והשיב שגראה לו
 לפסול מטעם שיכול להודיף, וכמו שכתב
 במכתב הנז' בחו' קובץ על יד. וצ"ל שסובר
 שכיון שיש אפשרות לזיוף, הר"ז פסול בעצם
 בשטר, אע"פ שלמעשה גם אחרי הזיוף יוצא
 במקרה שיגבו אותו הדבר, דמ"מ אין כאן
 "שטר" מפני שהוא עשוי להודיף. אמנם פח
 לי המספר הנ"ל דהוא נתווכח ושאל להגר"ש א'

דהיוגן במילאהו בקרובים שאם נתמלא
 מקרובים לפני שנראה השטר לבי"ד לא
 חוששים במה שיכול להודיף, מפני שלא תהיה
 בעצם תקלת גביה (עיין ביאור דבר זה לפנינו
 פרק מו אות יח), ומאי שנא הכא. ואמר שחזר
 בו הגר"ש א' והכשיר הכתובה. ע"כ הסיפור.

וכ"ז זה בנשאר חלל בכתובה ומצד בעיית
 עשוי להודיף. אבל כשאין בעיה זו,
 דהיינו שעשו קנין אבל בכתובה לא היה כתוב
 כלל מילת וקנינא, כגון שהיתה מחוקה או
 ממושטשת כדיו, או שנתנו לסופר או גרפיקאי
 לכתוב ושכח מילה זו, או שהשאירו חלל
 והמסר"ק לא הבין מהו חלל זה ומייט אותו,
 לכאורה הכתובה כשרה. דאם היה קנין, מה
 אכפת לן דאינו כתוב זאת בשטר, הרי הקנין
 חל באמת וצדק בלא כל חיסרון. וראיתי
 בקובץ 'שערי הוראה' (מבית הוראה מערב ב"ב
 תשרי תשס"ג) שכתב הגרש"א שמרן ששאל
 להגר"ש אלישיב שליט"א על שכחו להאריך
 רגל הקו"ף עד אחר החתימה, ואמר הגר"ש א'
 דבזה שפיר מהני להשלים אחר החתימות,
 אע"פ שאם שכחו החיבה כולה לא מהני.
 עכ"ד. (א"ה: ודלא כמ"ש בשו"ת מתנת משה,
 סאקס, סי' קלה) לפסול. וזה יובן כמ"ש פת,
 שכיון שאין חשש זיוף והיה באמת קנין, אין מה
 לחוש, ולכן אע"פ שמילת "וקנינא" לא היתה
 כשרה בשעת הקנין, הכתובה כשרה עתה.
 (ועע"ש ובספרו כתובה כהלכתה ח"ב בשביבי
 אש במה שנתווכח אם אפשר להשלים אפילו
 כל מילת וקנינא אחרי החתימה, על סמך
 שימת הדיו"ף שאין מעשה העדות נגמר אלא

במסירה. ובפרק מו אות יח הנז' כתבנו בדברים אלו). עכ"פ בלא כתב וקנינא לפני הקנין והיה קנין ואין חשש זיוף לכאורה פשוט להכשיר.

והאשה גובה בשטר זה גם ממשועבדים, כמבואר בשו"ע (ח"מ סי' לט ס"א), וכן הוא בוודאי להש"ך והגר"א שם, וגם להסמ"ע עכ"פ גובה ממשועבדים מיום שהעדים זוכרים בכירור שכבר היה קנין. ע"ש.

ומ"מ יש לעיין בזה: הדנה מטעם שנוהגים לכתוב בשטר שעשו קנין, אע"פ שאם היה קנין גובים ממשועבדים גם אם הדבר לא כתוב בשטר, הוא כנראה בשביל להועיל לאשה; שכיון שיש בעשיית קנין על הכתובה איזה תוספת מעלה יותר מאשר כתובה בלי קנין (וכמו שביארנו בריש פרקין הסיכות שעושים קנין אע"פ שהם דברים הנקנים באמירה גרידא, ובפרט שיש גם שטר, שזה כדי להועיל את הגביה במקרים של אסמכתא או שלא באו לעולם, עיי"ש), א"כ מטעם זה גם כותבים בשטר הכתובה שנעשה שם קנין, כדי שיהיה לאשה אישור בכתב וסמיכות דעת שהיא יכולה לגבות גם במקרים הנ"ל. ולפ"ז יש לעיין דאולי כשלא כתוב בכתובה שהיה קנין, חסר לה בסמיכות דעתה.

וכעני"ז שימת האלף לך שלמה (אבה"ע סי' קלמ) שאם נעשה על הכתובה קנין בלי עדים לא מהני, כיון שאין לה ראיה על הקנין וחסר לה בסמיכות דעת. והוכיח כן

מההיא דארום וארוסתו (בגיטין נו). שאמרה לו אל תגע בי שאין לי כתובה ממך, וקשה למה לא היה לה כתובה הרי היה יכול להקנות לה איזה דבר וזה מועיל עכ"פ בשעת הדחק, אלא ודאי "אף דבשאר קנין לא בעינן עדים כלל, מ"מ הכא בכתובה דהכל תלוי בסמיכות דעתה שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה, לכך אף בשעת הדחק לא מהני קנין רק אם הוא לפני עדים, שאז תמיד תוכל לילך אל העדים לכתוב לה, אף שיכפור הבעל, אבל בלי עדים כל שיכול לכפור לא מהני קנין ואסור לבעול, לכך שפיר אמרה אל תגע בי". עכ"ל. ולפ"ז אף אגו נאמר שענין כתיבת הקנין בשטר יש לו טעם גדול מאוד, והוא הסמיכות דעת של האשה שתוכל להוכיח אחרי שהעדים ישכחו או ימותו שאכן היה קנין.

ויותר מזה מצינו שכתב בשו"ת קול מבשר (ח"ב סי' כד) שאין לתרגם את הכתובה לעברית מטעם שאיננו יכולים לקלוע אל המכוון המדוייק שאמרו חז"ל, והביא לזה דוגמא מהמילה "וקנינא" שהמציעים תרגמו לעברית "וקבלנו בקנין", והתנגד להם כי "תרגומו העברי הוא וקנינו ממנו. והנוסח וקבלנו בקנין אין לו מובן כי העדים לא קבלו עליהם כלום רק החתן. וכפי הנוסח וקבלנו בקנין, שטר הכתובה הוא כחספא בעלמא כיון שחסר עיקר הקנין". עכ"ל. ולכאורה סבר שאם אין מילת קנין בשטר, ואפילו אם לא מתורגם ענין הקנין נכון, אין זה שטר כתובה כלל.

וקנינא. אין לומר שכל הכוונת בגלל חיסרון זר הפתובה מנה ומאתים נשפך וגם על כל שאר הדביו וכבר באו לעולם יש לה ממשועבדים. וגם על שו קנין בעדים, רק הדבר לא כמאמין מה תוכל להוכיח לומר דבגלל שלא כתוב כן פולח ואפילו להאלף לך הנה בעדים ויכולים להעיד הרי"ו כעומד להכתב ומה מבשר יש להסבירה שלא לתרגם את הכתובה כן לכתחילה כתובה שלא כו מהשטר, אבל לא לומר דלגו בו עני

ובכתוב הנ"ל מהגר"י עשו קנין וקנינא (כלל, ולא שנשז פשרה "משום דבלא"ה נ קבל עלינו החתן, וזה ג"כ קנין". ולפ"ז בלי שיהיה לכסול, וכן בכתובות של לשון זו היא השטר פסו לומר כן, דהא כמ"ש הקני אלא תוספת בשטר, ועיי שהחייב בפני העדים וה להפפרדים שגם החתן ח פאמת דברי הגריש"א אני

ובמ"ב אין לומר שכל הכתובה תיפסל למעשה בגלל חיסרון זה. שהרי על עיקר הכתובה מנה ומאתים ממשועבדים יש לה שטר, וגם על כל שאר הדברים שאינם אסמכתא וכבר באו לעולם יש לה שטר, ושטר גובה ממשועבדים. וגם על שאר הדברים יש לה קנין בעדים, רק הדבר לא כתוב בשטר, אבל במאמץ מה תוכל להוכיח שהיה קנין. וקשה לומר דבגלל שלא כתוב בן בשטר יפסל השטר כולו. ואפילו להאלף לך שלמה כיון שהקנין היה בעדים ויכולים להעיד על זה בכל זה רגע הר"ז כעומד להכתב ומהני. גם אוהרת הקול מכשר יש להסבירה שלא היתה אלא שלא לתרגם את הכתובה כך, כי אין להדפיס לכתחילה כתובה שלא כתוב בה חלק עיקרי מהשטר, אבל לא לומר שיפסל השטר אם דלגו בו ענין זה.

ובמכתב הנ"ל מהגרי"ש אלישיב כתב דאם עשו קנין ולא היה כתוב בה וקנינא (כלל, ולא שנשאר חלל) הכתובה כשרה "משום דבלא"ה כתוב בכתובה הכל קבל עליו החתן, וזה ג"כ משמע שפיר לשון קנין". ולפ"ז בלי שיהיה לשון קנין יש לנו לפסול, וכן בכתובות של הספרדים דליתא לשון זו יהא השטר פסול; אבל לא יתכן לומר כן, דהא כמ"ש הקנין אינו חלות השטר אלא תוספת בשטר, ועיקר השטר הוא מה שהתחייב בפני העדים והם הותמים. ובפרט להספרדים שגם החתן חותם בכתובה. וגם באמת דברי הגרי"ש אינם אלא לומר שאם

יהיה ויכוח אם היה קנין או לא (ונפ"נ לגבות משעת הקנין) יוכלו להוכיח מהמילה קבל עליו, אבל אם הכל מודים שהיה קנין רק לא כתבו דבר זה בשטר, לא יפסל השטר. ואיך שיהיה אין לפסול גם כתובה ספרדית גם לפי דברי הגרי"ש הנ"ל, כי גם בכתובות הספרדים יש בנוסח הכתובה "וכך אמר החתן הנזכר אחריות כתובתא דא וכו' קבלית עלי", וזה מתפרש ג"כ לשון קנין, ולא רק לשון התחייבות. ובפרט לפמ"ש להלן אות מב שאחרי שכתוב בשטר "במנא דכשר למקניא ביה", אי אפשר עוד לומר שהקנין נעשה שלא באופן המועיל. וא"כ אם מילים אלו כתובות בכתובה, היא בוודאי כשרה. אבל לענ"ד אפילו כשמדולג כל ענין הקנין לגמרי מן הכתובה, הכתובה כשרה.

שוב חמותי מצאתי אור, בשו"ת גבעות עולם (למהר"י קובנ, שאלוניקי תקמ"ד, סימן כ) שכתב בנדונו על ויכוח שהיה בין האלמנה ליורשים אם היה קנין על הנאמנות בכתובה או לא, "שכל דבר שהמנהג להכתב, אע"פ שלא נכתב בכתוב דמי. וידוע שהוא מנהג פשוט להכתב בכל השטרות וכ"ש בכתובות 'וקנינא אכל מה דכתיב לעיל', והוא מנהג ותיקין משנים קדמוניות, שהרי המור בחו"מ סימן עא הביא המנהג הזה". הרי שלמד שאף כשלא כתוב בכתובה 'וקנינא' ולא ידוע לנו אם היה קנין או לא, דינינן ליה כהיה קנין. וכ"ש כשהצדדים מודים שהיה קנין. ופשוט.

היואל לאחר חימוס שטרות אם טען המלוה שלא נפרע הוא נאמן
 במגו דלי גיזי ליה, א"כ בנמצא מחק או גרר לאחר חימוס שטרות
 דנאמן במגו, אלא אפילו לדעת הש"ך שם (פקעי"ה) דלא אמרינן
 מגו, היינו דוקא היכא דכמוז פירעון בפירוש לא מהני ליה מגו

דהוי כמוז במקום חוקה או במקום
 עדים, אבל אם לא נמצא שם כמוז
 פירעון בפירוש אלא מחק או גרר
 ואינו אלא מספק שמה היה שם
 פירעון ומחק, א"כ הרי המלוה נאמן
 לומר שלא היה שם פירעון במגו דלי
 בעי גיזי ליה, ולהכי כתב בשו"ע
 מאחוריו או ביני שיטי צענין דלית
 ליה מגו הוא דיש פוסלים, אבל היכא
 דאינו אלא מחק או גרר לאחר חימוס
 שטרות לכולי עלמא כשר במגו דגיזי
 ליה:

(ג) ויחתמו שניהם. עיין מ"ט
 צסימן ל' (סק"י) [סק"ט]:

(ה) העדים חותמין למטה, ואם
 העדים חתמו עלמס תמלה על
 נייר חלק וא"כ כתבו על חתימתן
 אם השטר פסול משום דנעינן
 הכתיבה קודם לחתימה. וכן מצאנו
 מדברי הסו"פ פ"ק דגיטין דף ד'
 (ע"ה) ד"ה מודה ר' אלעזר במוזיק
 מחוכו ז"ל, וליכא למימר דלי שרינן
 בחתמו שלא לשמה יצואו להכשיר
 זימנין דיחתמו תמלה ויכתבו גט על

וי"י ריש פרק גט פטוט) ואם היו בגופו של שטר
 דהיינו שם הלוח והמלוה והמעות נפסל
 השטר אם לא קיימם ואם היו בזמן ולא
 קיימם הוי בשטר שאין בו זמן.

ו. שטר שיש בו גרר מאחוריו או ביני שיטי
 במקום שנהגו לכתוב הפרעון מאחוריו או
 ביני שיטי (ג) כשר אלא שיש לאיים על בעל
 השטר ויש פוסלים.

ז. יש מי שאומר שאין לקיים המחקים אלא
 בכתב שהוא בכתב השטר ולא בכתובה
 דקה יותר מכתב השטר.

ח. אם היה המחק בשמה אחת סמוך
 לאחרונה והוא כשיעור שריר וקיים או
 יותר אע"פ שחזר וקיימו פסול שמא מחקו
 וכתב דבר שוייף וחזר וקיים בריוח שבין
 הכתב והעדים והני מילי בשאין אויר שמה
 בין עדים לשטר דאיכא למיחש שמא הוסיף
 באותו האויר שהניחו העדים אבל יש בו אויר
 שיטה כשר ולא היישינן שמא הניחו אויר שני
 שיטין והוסיף מה שרצה בשיטה ונשאר עוד שיטה
 אויר והני מילי כשהעדים מוחזקים ביודעים הא לאו
 הכי היישינן.

ט. האידנא נהגו לכתוב קיום מחקים ותלויות אחר וקינאו לפי שהורגלו עתה לכתוב בכל השטרות שריר וקיים דאי אפשר
 לזייף ולמדין משמה אחרונה וא"צ להחזיר מעניינו של שטר משום הכי שטר שאין בו שריר וקיים פסול ואין לעדים לחתום
 אא"כ בכתב שריר וקיים ואם כתוב בו תרי שריר וקיים כשר (ולכתמלה לא יעשה כן) (מסכת ה"ש כלל ס"א סי' י"ח).
 י. שטר שכתוב בקיומו נ"ז על הגרר ובדקו והפשו השטר אות באות ולא נמצאו אותן שתי אותיות כשר.
 יא. שטר שיש בו מחקים ושכחו העדים ולא קיימום בסוף השטר וכתבו שריר וקיים וחתם העד האחד וקודם שיחתום השני
 מצאו שלא קיימו המחקים תקנתו של שטר זה שייכתבו אגן סהדי לבתר דחתם חד מנן עד שלא קיימונו כך וכך מחקים
 דאית ביה קיימונו כדקא הוי והכל שריר וקיים ויחזרו (ג) ויחתמו שניהם (וכ"ש אם כתבו איזה דבר למטה מחתימת עדים ומזו
 וחתמו דכשר) (מנ"כ פ' ג"ט).

סימן מה

שהעדים צריכים לקרות מקודם השטר ודין שטר הבא על הנייר ועדין על המחק.
 ובו כ"ג סעיפים:

- א. (ה) העדים חותמים למטה בשטר ולא מן הצדדים ולא מלמעלה.
- ב. ראש ב"ד שהיה יודע ענין השטר וקרא לפניו הסופר שלו הואיל והוא מאמין אותו ואימתו עליו הרי זה חותם השטר אע"פ
 שלא קראו הוא בעצמו ואין שאר העם (או ראש ב"ד וסופר אחר) (טור) רשאים לעשות כן עד שיקרא העד השטר מלה
 במלה. הגה: וי"א דשנים יקראו לפניו והן חותמין (טור והרא"ש והגהות מיימוני פ"ד מהלכות מלוה) ואם אינן מצינין לשון השטר יתרגמו להן
 הקולאין והם חותמין (ב"י ע"י ס"ק ג') וכן נ"ל עיקר י"א דקורין לפני כבוד וחומינן דיראם לסקר לפני כבוד והוי כראש ב"ד וסופר שלו
 (הגמ"ר ואשרי פ"ג דגיטין).
- ג. הודאה בהתם ירו והשטר בגופן של עב"ם והרבר ברור שאינו יודע לקרות ויש עדים שחתם עד שלא קראו מכל מקום
 מתחייב הוא בכל מה שכתוב בו.
- ד. עדים שאין יודעים לחתום וקרעו להם נייר חלק וחתמו על הרשום מכים אותם מכות מרובות והשטר פסול. (יש-משטיין
 השטר) (טור והמג"ל פרק כ"ד מהלכות מלוה בשם רשב"א ועיין ב"י פ"ג דגיטין).

שטר שנמצא
 בו מחק או
 גרר לאחר
 חימוס השטר

חתמו חתמים
 לפני כתיבת
 השטר

מטה שכתבו
 בכתיב או
 צדד ג'
 סתמות או
 שטר

זהו סתם או
 הסופר
 חותם בשמו
 וחתם חתימת
 ידו עצמו
 כשטר ז'

בא אומר .4. מאורי אורי

גבי חתימתן והסם לכתב עדות כלל, לא"כ מטעם זה גם נשאל שטרות היו לנו להצריך חתימה לשמה עכ"ל. ומבואר דאם קדמו החתימה לכתובה לאו כלום הוא, דנשעה שחתמו על נייר חלק חתמו ואחר שכתבו השטר אין החתימה חוזר וניעור, וכ"כ בחשבונו ב"ח סימן (ד') [מ"ה]. ויראה דה"ה בכתב ידו ה"ה ג שחתם אחר"כ כתב עליו שדי קנויה לך לא מהני ולא כלום, דאין חתימה גומרת הן החתימה עדים הן חתימת ידו אלא אחר כתיבה. והא דאמרנו (ב"ק קע"ג, א) גבי ההיא שטרא דנפק צדי דינא דרב הונא דהוי כתוב ציה אני פלוני בן פלוני לוימי ממך מנה דמנהני, והסם שמו נחתם מחלה קודם הכתב, אדחתם מיירי שכל השטר היה בכתובת ידו של לוי וכוון שכן אפילו לא נחתם שמו מחלה זה הכתב לחודיה סגי לוימי ממך מנה וכמבואר בר"ש סימן ס"ט דלא צעין חתימת שמו.

ה. (ב) מקום שנתנו שהסופר חותם ע"פ העד שכותב פלוני בר פלוני חתם במסירת קולמוס או שכתוב בו פלוני בר פלוני צוה לחתום אם קבלו בני העיר עליהם לעשות עדותו בעדות העד כשר ואם לא קבלו עליהם אינו כלום. כל שטר הבא לפנינו שעדים מעידים על החתימת העדים מקיימים אותו שחוקה אין העדים חותמים על השטר אא"כ קראוהו ויודעים לחתום ואי איתגהו למהדי קמן וקים לן בהו דלא ידעי למקרי אי אמרי אקרינן למאן דידע למיקרי סמכינן עליהו (ואי לא אמרי הכי דייקין נסדומיהו על פיהם אי מכווני אשטר מקיימין להו) (טור).

ו. וירקרו העדים שלא ירחיקו מהכתב רוחב שני שיטין ואם הרחיקו שני שיטין פסול אפילו כתב שריד וקיים אפילו ידוע שלא הוסיף ולא זיף בו שום דבר ואפילו מייטוהו בדיו (פירוש מלאו נקודים נקודים של דיו) פסול שלא יאמרו חתמו על המיומא ולא על עיקר השטר.

ז. הא דאמרינן שאם הרחיקו ב' שיטין פסול היינו למבני בית ממשעברי אי נמי מבני חרי אם הלוח טוען פרעתי אבל אינו יכול למעון לא היו דברים מעולם.

ח. ב' שיטין שאמרו בכתב ידי עדים שהיא גסה ולא ידי סופר שכל המזויף אינו הולך אצל הסופר.

ט. ב' שיטין אלו הן ואוירן בנון ל' בשמה העליונה וך' בשמה התחתונה שהם ב' שיטין ונ' אויריים.

י. יש מי שאומר שאם השטר מסיים באמצע שמה והניחו אותה שמה ועוד אחרת והתחילו לחתום בשמה שלישית פסול שיכול לכתוב באותה חצי שמה מה שירצה ויחזור מעניינו של שטר בשמה אחרונה וכן אם מסיים בסוף שמה והרחיקו העדים שמה שלימה והתחילו העדים באמצע שמה שנייה פסול אם יחתמו זה אחר זה באותה חצי שמה שיכול לכתוב בחצי השמה החלק שלפני חתימתן פלוני לזה מפלוני מנה ויהא שטר

הוי עד מפי עד כדליתא ב"ב (מחזיק ג') בשם רשב"ץ (ח"א סי' קכ"ח). משא"כ הכא שמתחייב עצמו צדק ע"ש.

ולענ"ד נראה הא דמשמע מדברי רשב"ץ דצעין מנהג בני העיר משום דהוי עד מפי עד, ומשמע הא כתב ידו מהני אפילו בלא מנהג, היינו דוקא בשטר ראה כמו גבי כתובה שחתם עליו אחר בשם החתן דהוא אינו אלא לראיה דאפילו לא כתב לה יש לה מתנאי ב"ד, ומשום הכי מהני לראיה דלא שייך צוה עד מפי עד דהא מפי צד"ד הוא מעיד, משא"כ היכא שבא להחייב עצמו בכתב ידו או בזממ"ס אפילו אינו חייב, צוה ודאי צעין חתימתו ממש, וכשמנהג לאחר לחתום אין צוה לא משום מעיד כיון דעדיין לא נחתים כלום, ואי משום שליחות לא שייך צוה. גועיין בהגהת אשרי (פ"ק) [פ"ב] דגיטין (סי' י"ג) וז"ל, השיב רבינו שמחה גט שלא חתמו העדים בכתב ידם אלא הסופר חתמו כשר אפילו לר' מאיר דאמר עדי חתימה כרחי (נעין כ"ג, ב) כו', כיון דלאו לראיה קאי שאם מעניינו בשם לאחר שקיבלתו לאחר מגורשת, ואין נראה צעני כלל אלא כל הגט שעדיין אין חתומין בכתב ידם הרי זה פסול גמור כדמוכח באורח ואם צא מעשה לידי אני פוסלו, מח"צ עכ"ל. וא"כ כיון דלא שייך שליחות צעדי חתימה [פסול] לר"מ אע"ג דאין צו משום עד מפי עד כיון דלאו לראיה צריך אלא לגירוסין לאחר וכמ"ס רבינו שמחה. וז"ל דהיכא דחוממין העדים לראיה ומזוין לאחר לחתום פסול משום עד מפי עד, והיכא דכאין על גוף הענין להקנאה לא מהני כלום צוה מורת שליחות כיון דעדיין לא נעשו עדים ולא חתמו עדיין כלום לא שייך צוה שליחות כלל. [ובכתב"י שנתנו לאחר לחתום צמקומו היכא דהוי לראיה מהני כיון דלא שייך צוה עד מפי עד, והיכא דבא להחייב עצמו כל זמן שלא חתם בחתימת ידו לא מהני מה שנתנו לאחר לחתום דאין שייך צוה דין שליחות וכמ"ס. ודברי רשב"ץ אמורין בשטר ראה דכתובה אינו אלא לראיה וכמ"ס, אבל במזויז-חדש אפילו בבע"ד צעין חתימתו ממש דוקא ולא מהני מנוהג לאחר לחתום במקירת

ומזה ראה ברורה דלא צעין חתימת שמו אלא אם כתב בכתב ידו נמי מהני, דיש פוסקים סבירא להו דצעין חתימת שמו דוקא, א"כ היכי מהני האי שטרא אני פלוני בן פלוני לוימי ממך מנה דהא החתימה קדמה לכתובה, ועיין ב"י ריש סימן ס"ט. מיהו קשה מנט מקושר דהעדים מאחוריו ועל כל שיטה ושיטה קודם השניה חותמין העדים מאחוריו, והיכי מהני עדים אלו כיון דחתימתן קודם לכתובה הגט, ובשלמא למ"ד אין מקיימין אלא מהעדים החתומים למטה (עיין חו"ט ב"ב קס"ב, ד ד"ה מנא) ניהא, אבל למ"ד מקיימין מהעדים שלמעלה ועיין פרק גט פשוט מה מהני עדים אלו כיון שחתמו בשיטה ראשונה ושנייה ועדיין לא נכתב כתיבת המורף שמו ושמה, וכעת צריך ישוב: *

ו. וירקרו העדים שלא ירחיקו מהכתב רוחב שני שיטין ואם הרחיקו שני שיטין פסול אפילו כתב שריד וקיים אפילו ידוע שלא הוסיף ולא זיף בו שום דבר ואפילו מייטוהו בדיו (פירוש מלאו נקודים נקודים של דיו) פסול שלא יאמרו חתמו על המיומא ולא על עיקר השטר.

ז. הא דאמרינן שאם הרחיקו ב' שיטין פסול היינו למבני בית ממשעברי אי נמי מבני חרי אם הלוח טוען פרעתי אבל אינו יכול למעון לא היו דברים מעולם.

ח. ב' שיטין שאמרו בכתב ידי עדים שהיא גסה ולא ידי סופר שכל המזויף אינו הולך אצל הסופר.

ט. ב' שיטין אלו הן ואוירן בנון ל' בשמה העליונה וך' בשמה התחתונה שהם ב' שיטין ונ' אויריים.

י. יש מי שאומר שאם השטר מסיים באמצע שמה והניחו אותה שמה ועוד אחרת והתחילו לחתום בשמה שלישית פסול שיכול לכתוב באותה חצי שמה מה שירצה ויחזור מעניינו של שטר בשמה אחרונה וכן אם מסיים בסוף שמה והרחיקו העדים שמה שלימה והתחילו העדים באמצע שמה שנייה פסול אם יחתמו זה אחר זה באותה חצי שמה שיכול לכתוב בחצי השמה החלק שלפני חתימתן פלוני לזה מפלוני מנה ויהא שטר

עדים יבט

וי ששלח את הסופר לחתום בשטר שהוא חתיב את עצמו בשטר זה

א. עיין בר"ן פרק המגרש ועיין חו"ט כתובות ר"פ הנושא (קא, ב) ד"ה דאמר ליה ועיין קצה"ח לעיל ריש סימן מ"ב ועיין שו"ת בית שלמה א"ח סי' צ"א. מהרש"ם.

ב. עיין בדרכי משה סעיף ד' דאין זה מדברי הרשב"א אלא מדברי החשב"ן ח"א סי' קכ"ח.

ג. עיין בב"י בבית שמואל (אה"ע) סימן ק"ל (סקל"א) ועיין שוואל ומשיב מהדורה תנינא ח"ב סי' ע"ד בכל זה. מהרש"ם.

ומעשה שהיה ב
 במילוי ו
 וכשהגיע ההעתק
 הרבנות נוף בו, וו
 הכתובה שוב, ושל
 חדשה למלאותה כ
 הנמצאים לידו. אבל
 את העדים ושלחה ת
 שאין הוא יודע למי
 הרבנות. והנה, הכתו
 כמ"ש הקצוה"ח דלע
 שנתבאר. (רק מה
 לעשות, הוא לקחת
 ולשאול את העדים ו
 היטב את כל ענין הכ
 יכולים לכתוב הכל
 עם אותו תאריך ויחו
 מותר ללא פקפוק
 הפוסלת ועדיין הם י
 וכמו שנבאר להלן
 העדים כבר לא זו
 יבואר באותיות שלפנ

[אפי'
נקודה קטנה הפ
 ונשוב לנידונו, שא
 טעות הפוסלת וכבר
 אפשר עוד לתקן עכ
 (ומסירה), כיון שחז
 השטר בפיסול וחתיני
 להיות כשרה א
 והדוגמאות בזה הן ר
 הטעויות הכתובות

פסול, משום דבענין הכתיבה קודם לחתימה.
 וכן מבואר מדברי התוספות וכו' דליכא עדות
 כלל. ומבואר דאם קדמו החתימה לכתיבה
 לאו כלום הוא, דבשעה שחתמו על נייר חלק
 חתמו ואחר שכתבו השטר אין החתימה חוזר
 וניעור". עכ"ל. וכלומר שאם החתימה על
 השטר היתה בפסלות, שוב אי אפשר להכשיר
 את אותה חתימה, ואם רוצים להכשיר את
 השטר צריך חתימה חדשה. ונידון דהקצוה"ח
 הוא בעדים שחתמו על נייר חלק. ופשוט
 דה"ה גם כשחתמו העדים על כתובה פסולה
 כגון שהיה טעות בשמות, שלא מהני לתקן
 ולהכשיר בזה את חתימתם שוב. [ומבואר
 עוד להדיא בנתיבות המשפט (סי' מ"ט
 ביאורים סק"ה) שבשטר פסול אפילו אם
 העדים מוצאים קול מזמן שטר ראשון וגם
 מעידים שזהו האיש שחתמו על השטר שלו
 אין זה מועיל].

ואפילו כשהעדים חתמו כהוגן, ונתגלה
 שהיה טעות הפוסלת את הכתובה
 שממילא כל חתימתם כלום, ומתקנים
 ועושים קיום על הטעות והעדים חותמין שוב
 אחר"ז, לא מהני זה להכשיר את השטר
 אחרי שנפסל, דאין חתימת העדים החדשה
 כעת אלא על הקיום; ולכן כותבין בסוף
 הקיום שוב "והכל שריר וקיים" ואז
 חתימתם זו מאשרת שוב את כל השטר. ולכן
 ג"כ אם עבר כבר התאריך הרשום בשטר,
 צריך לרשום יחד עם הקיום את התאריך
 שעומדין בו בחתימה זו, דהא כל הכתובה
 חוזרת ונעשית כשרה רק ע"י חתימה חדשה
 זו. וזה יסוד גדול לכל הדברים דלהלן.

שרוצים לתקן כעת אינו אלא הוספת יו"ד
 קטנה, כגון שכתוב בשש בשבת ורוצה
 להוסיף י' אחרי בשש כדי שיהיה בששי כדי,
 לא יתקנו עוד אחר שכבר השטר נמסר לכלה.
 (כן שמענו בשם הגרי"ש אלישיב שליט"א.
 וזה כ"ש מדברי הפחד והויען אברהם
 דלעיל שכתבו שלא לתקן כתובה כשרה אחרי
 החתימה. וכן מתבאר מדברי הפחד יצחק
 שנביא להלן סוף אות ח'). וכן כשטעו בתורף
 הכתובה ותיקנו וקיימו כדת, אף שהדבר שנוי
 בתחלוקת אם מועיל לקיים בתורף או לא,
 כיון שההלכה שמועיל, לא יחליפו עוד כתובה
 זו. כ"כ הויען אברהם (והובא לעיל שער א'
 אות י"א). ומכאן אזהרה רבתי לכמה זוגות,
 אשר על כל נדנדוד שהוא בכתובה מחליפים
 הכתובה, ואין זה סימן טוב להם.

ד. תיקון כתובה פסולה, אחרי חתימת העדים

כל מה שכתבנו עד עתה היה כאשר גם בלי
 התיקון הכתובה כשרה למעשה לגבות בה.
 ואולם אם יש טעות הפוסלת בכתובה,
 בוודאי צריך לתקנה כדי שלא יהא משהה
 את אשתו בלא כתובה, ואפילו אחרי
 החתימה ואפילו אחרי המסירה ואפילו אחרי
 עבור כמה שנים. וכהפרטים דלהלן:

76 [חתימה על שטר פסול אינה חוזרת וניעורת אחר שתיקנו אותו]

עלינו להקדים לכל פרטים אלו יסוד בזה
 מדברי הקצות החושן (סי' מ"ה סק"א) וזה
 לשונו: "אם העדים חותמין עצמן תחילה על
 נייר חלק ואח"כ כתבו על חתימתן את השטר,

הרב"ז י' אל"כו חיים דני גאון שליט"א

פסולה בגללן. ואפילו בהוספת אות אחת בלבד, אם היא מכשירה את הכתובה ג"כ דינא הכי. וכגון שהיה שם החתן אלעזר וכתבו בטעות אלעזר שנתבאר שם שבכל טעות שנעשה שם אחר הכתובה פסולה, וראו את הטעות אחר החתימה, לא מהני להוסיף יו"ד אחר החתימה בלי קיום כדת.

ויתרה מכך, הביא החקרי לב (אבה"ע סי' מ"ט) שהר"א חסין פסק - בגט - על נקודה קטנה שמשנה את הברת האות, שא"א להוסיף אותה אחרי החתימה. ועפ"ז פסק על שם "גאמילה" שאם עושין על האות ג קו קטן היא הופכת לג' (כעין G באנגלית), שאי אפשר להוסיף את הנקודה אחרי המסירה. דהשטר לשם ג'אמילה בלי נקודה על הגימ"ל הוא "מזוייף מתוכר", וא"א להכשיר מה שכבר נפסל. עכ"ד. והוא מיירי אמנם על עדי מסירה, וזה משום שמדבר בגט דעדי מסירה כרתי, וה"ה לכתובה אחרי חתימת העדים דעדי חתימה כרתי. וגם החק"ל שם שחולק וסובר שאפשר להוסיף את הקו אח"כ, זהו משום שהוא סובר שאם כתבו "גאמילה" ל"ג'אמילה" הגט כשר כעו"י"ש, וממילא חזר הדין שאפשר לתקן כמ"ש באות ב'. אבל אם השטר היה פסול, אפילו נקודה לבד אי אפשר להוסיף בו אחרי החתימה ולהכשירו כך.

ה. לתקן "תאריך מוקדם" אחרי חתימת העדים

ובדבר כתובה שהמסדר קידושין טעה ובמקום לכתוב "וחמישים ושתים" כתב רק

ומעשה שהיה במסדר קידושין שטעה במילוי הכתובה באופן הפוסל, וכשהגיע ההעתק לידי הממונה במשרד הרבנות נוף בו, והסכים המסד"ק לסדר הכתובה שוב, ושלה לו הממונה כתובה חדשה למלאותה כראוי ולהתתים העדים הנמצאים לידו. אבל המסדר קידושין החתים את העדים ושלה חזרה ריקה באומרו שכיון שאין הוא יודע למלאות ימלאו נא במשרד הרבנות. והנה, הכתובה ששלח פסולה לגמרי כמ"ש הקצוה"ח דלעיל. וקרעוה בעז"ה וכמו שנתבאר. (רק מה שהיה יכול המסד"ק לעשות, הוא לקחת שוב עותק כתובה חלק ולשאול את העדים שבמקומו אם הם זוכרים היטב את כל ענין הכתובה, ואם כן הרי שהם יכולים לכתוב הכל כמו שהיו תחת החופה עם אותו תאריך ויחתמו שוב למטה. ודבר זה מותר ללא פקפוק כיון שנמצאה טעות הפוסלת ועדיין הם לא עשו עדים שליחותם, וכמו שנבאר להלן אות ט"ז. ואם אותם העדים כבר לא זוכרים את ענין העדות, יבואר באותיות שלפנינו איך לתקן).

[אפי']

נקודה קטנה הפוסלת א"א לתקן

ונשוב לנידונו, שאם טעו וכתבו בכתובה טעות הפוסלת וכבר חתמו (וכ"ש מסרו), אי אפשר עוד לתקן עכשיו בלי קיום וחתימה (ומסירה), כיון שחתמו העדים ונגמר מעשה השטר בפיסול וחתימתם לא ניעורת וחוזרת להיות כשרה אחרי תיקון הטעות. והדוגמאות בזה הן רבות, דהיינו כל דוגמאות הטעויות הכתובות בשער י"ג שהכתובה

"וחמשים" ולא השלים משום מה מילת "ושתים" ונעשתה הכתובה מוקדמת (שהעלינו לפוסלה בשער י"א פרק א' אות י"ב), יל"ע אם מועיל להוסיף עכשיו - אחרי חתימת העדים - מילת "ושתים". דבודאי, אם היה נכתב בכתובה חמשים "ואחת" וזה טעות שצריך לתקן ולכתוב "ושתים", אז דינה כבאות הקודמת שכתובה שנחתמה בפיסול א"א לחתימת העדים לקום עוד לתחיה אחרי שתיקנו את הכתובה. אבל בכהאי גוונא שכתב רק וחמשים, (שאינו שקר) יש לדון דאולי אפשר להוסיף "ושתים" גם אחרי חתימת העדים, דאינו בא להכשיר השטר רק למנוע תקלת גביה, וממילא דין זה כדין הוספת טיוט שנכתב להלן שי"א שמותר להוסיפו גם אחרי חתימת העדים מטעם שאינה באה להוסיף ולהכשיר בשטר משהו, רק למנוע שלא יהיה תקלה.

וכן יש להסתפק במי שטעה וכתב 'אדר' סתם בחודש אדר השני של שנה מעוברת, שכיון שסתם אדר הוא אדר הראשון ונעשה בכך השטר מוקדם, יש להסתפק כנ"ל אם אפשר עכשיו להוסיף מילת 'שני', שהוא רק כהוספת טיוט.

ומצאנו בחכמת שלמה (על חו"מ סי' מ"ה ס"ז) דמשמע מדבריו להדיא שפסול בזה. שהשו"ע שם כתב על הא דהרחיקו העדים ב' שיטין מהשטר שהוא שפסול, שעכ"פ החייב אינו נאמן לטעון להד"ם. וכתב ע"ז הש"ך שהטעם הוא כיון שניתנה עדות זו להכשיר אילו מלאוהו בקרובים. וכתב ע"ז החכמת שלמה "ולכאורה

דבריו צריך עיון שמה שניתן עדות זה להכשירה במלאהו בקרובים הוי רק קודם שנראה פסולו בבי"ד, וא"כ במוקדם ג"כ דעת הש"ך דכשר אם כתב עליו קודם שנראה לבי"ד שלא ניתן לגבות רק מזמן זה. אך נראה כוונת דבריו, דהתם (בשטר מוקדם) עדות זה שמעידין כמו שנכתב בשטר שנעשה הענין ביום פלוני זה לא ניתן להכשיר בשום ענין, שאף אם כתב עליו קודם שבא לבי"ד שניתן לגבות מזמן זה כבר הרי שינוי מגוף הנכתב בשטר מתחילה איך שנעשה ביום פלוני דזה הרי שקר ולא אפשר להכשירו בשום ענין, לכך אי אפשר לגבות בו מבני חורין בעדות זה, שהרי בפסול. אבל כאן (בחתמו רחוק) הרי אין שינוי בגוף העדות ועדות זה ניתן להכשיר כמו שהוא עתה בלי שינוי בגוף עדותן כלל, לכן כשר הוא לגבות ממנו אף שעדיין לא מלאוהו. וא"ש ונכון ודו"ק היטב בזה כי הוא סברא נכונה וברורה". עכ"ל החכמת שלמה. (ודבריו הם גם אליבא דהשו"ע ששטר מוקדם כשר לגבות מבני חורין, דהא הוא מיירי להש"ך שמשעה שכותבין עליו בבי"ד כשר לגבות מבני חורין). ורואים עכ"פ דהיכא שחתמו על שטר שדינו שפסול מדין מוקדם, תו לא מהני לתקן החתימה כלל, ואין חתימתם חוזר וניעור כמו בכל פסול.

רק מאידך העדים יכולים לכתוב שטר חדש בלי ציווי הבעל, וכמ"ש בשו"ת מאיר נתיבים (ח"א סי' ל"ה) על כתובה מוקדמת שהיא פסולה, שכיון שלא אמרינן כבר עשו עדים שליחותם בכתובה זו מאחר

שהיא מוקדמת ופס לכתוב ולחתום שטר ואפילו בלי ציווי הבו באות ט"ז הדינים בור

1. הוספת "טיוט אחרי חתימת ה'

ולאור דברי הסעיפני לברר הדין אם אפע חתימת העדים. דכתו את החלל הפנוי אח "שטר העשוי להודי להוסיף שם כל סכוכ סי' מ"ב ס"א) ששט וא"כ לפי דברי הקצו לטייט אחרי חתי ומעתה אין חתימתם

והמעין בשער י"ב

שהבאנו אם שטר שאינו מכ להודיין שפסול כבר לא. ומחלוקת זו אפשר לטייט אחר הבאנו שהגרי"ש אלי להוסיף טיוט אחו כשיטתו שהשטר נפ בלי טיוט כדין ש וממילא ג"כ לא מו חוזרת וניעורת. אב אמר דאע"פ שאין מטוייט, אבל מועי דהחתימה על שטר

משפט שער י"ב - תיקונים וקיומים הכתובה תרעט

שהיא מוקדמת ופסולה, יש להם רשות לכתוב ולחתום שטר חדש מהתאריך הנכון, ואפילו בלי ציווי הבעל. וכמו שנבאר בעז"ה באות ט"ז הדינים בזה.

ו. הוספת "טיוט" למנוע זיוף, אחרי חתימת העדים

ולאור דברי הסעיפים הקודמים אנו באים לברר הדין אם אפשר להוסיף טיוט אחרי חתימת העדים. דכתובה שלא טייטו בה בקו את החלל הפנוי אחרי הסכום לכאורה הוי "שטר העשוי להזדייף" כיון שיכולה האשה להוסיף שם כל סכום שתרצה, והדין (בחור"מ סי' מ"ב ס"א) ששטר העשוי להזדייף פסול, וא"כ לפי דברי הקצוה"ח הנ"ל אי אפשר עוד לטייט אחרי חתימתם, דחתמו בפיסול ומעתה אין חתימתם חוזרת עוד וניעורת.

והמעייין בשער י"ג (פרק א' אות ב') יראה שהבאנו שם מחלוקת פוסקים אם שטר שאינו מטוייט מקרי שטר העשוי להזדייף שפסול כבר עתה אף שלא נזדייף או לא. ומחלוקת זו תהא נפ"מ נדו"ד אם אפשר לטייט אחר חתימת העדים. ושם הבאנו שהגרי"ש אלישיב שליט"א אמר שא"א להוסיף טיוט אחרי חתימת השטר, וזה כשיטתו שהשטר נפסל לגמרי בשעה שחתמו בלי טיוט כדין שטר הכתוב על המחק, וממילא ג"כ לא מהני לטייט דאין החתימה חוזרת וניעורת. אבל הגר"נ קרליץ שליט"א אמר דאע"פ שאין לגבות בשטר כזה שאינו מטוייט, אבל מועיל לטייטו עכשיו, וסובר דהחתימה על שטר שאינו מטוייט אין זה

פסול בעצם כמו שטר הכתוב על נייר מחוק ושאר דברים שיכולים שיכולים להזדייף, דשם העדות אינה טובה אפילו רגע אחד ומעולם לא נעשה כאן שטר. אבל בשטר לא מטוייט חשש ד"עשוי להזדייף" הוא רק שמא יוסיפו אחר כך איזה דברים על השטר. וזה חיסרון רק להגבות בו אבל לא פסול בגוף החתימה. ומעתה אם עכ"פ תיקנו את השטר לפני הגביה ובטל חשש הזיוף, גם חתימת העדים נשארת טובה, והשטר כשר. ועל זה לא דיבר הקצוה"ח.

וראיה לחילוק זה, דהא כשהעדים חתמו רחוק מן השטר, שהוא פסול (כמבואר בסי' מ"ה ס"ו) מפני חשש שמא יזייפו ויכתבו איזה דבר בין סוף השטר לבין חתימותיהם, הדין שם (בסי"ד) שאם ימלאו אח"כ את החלל בעדים קרובים שיחתמו לכבוד השטר כשר. וזה אע"פ שכתב הקצוה"ח שאין חתימה בפסול חוזרת וניעורת. א"ו, שאם אין רעותא בשטר עצמו, רק שא"א לנו להגבות משום חששות זיוף שבאים אח"כ, מועיל עכ"פ לתקן ולהחיות החתימה. ומשא"כ כתובה שנכתבה על נייר העשוי להזדייף, או כגון שמילאו בה איזה פרט בעפרון שהיא פסולה משום כתב על נייר העשוי להזדייף, לכו"ע אין מועיל לעבור עליה כעת בעט אע"פ שלא נזדייפה עדיין, דכיון דכתב עפרון הוא כתב העשוי להזדייף והעדים חתמו על מה שאינו כתב מעולם, הרי מעולם לא נעשה שטר טוב אפילו רגע אחד. ושוב א"א לחתימתם להיות חוזרת וניעורת. והוא ממש כדברי החכמת שלמה הנ"ל.

מחוקק: הרב דוד הכהן שניידר
 מו"ל: מוסד דברי יוסף, תל אביב
 שנת ה'תש"ל

משפט שער י"ב - תיקונים וקיומים הכתובה תרפא

[ואם לא היה המעשה כך - שנשאר החלל הפנוי למילה זו בלי שכתבו כלום, אלא שהסופר לבדו כתב את כל הכתובה ושכח מילה זו ולא נשאר חלל פנוי, הכתובה כשרה כיעוי"ש. ועכ"פ אז ג"כ הדין שא"א להוסיף ולתלות מילה זו אחרי חתימת העדים בלי קיום וחתימה שוב על הכתובה למטה. וכמבואר].

ט. הוספת שם העיר אחרי חתימת העדים

וכן כאשר שכחו למלאות את שם העיר והשאירו את המקום המיועד לכך פנוי בטעות, כיון שיש נפ"מ ודינים הנולדים מהמקום הרשום בשטר הרי זה כהוספת פרט חדש בכתובה שלא היה מקודם, שלכן אף שאין הכתובה נפסלת בלעדיו, אם מוסיפים אותו צריך קיום בדווקא, וא"א להוסיפו בלי קיום, עיין מ"ש לעיל שער י"א פרק ה' אות א'. ואם השמיט הסופר בכתובה את שם העיר ולא נשאר חלל ריק, והוסיפו אותה אח"כ ע"י תליה בין השיטין ולא קיימו, עיין מש"כ לעיל פרק ג' אות ג'.

י. תיקון כתובה פסולה אחרי מסירת הכתובה.

דברינו עד עתה היו בין החתימה למסירה, דהיינו שמגלים שטעו באיזה דבר בכתובה והעדים חתמו כבר אלא שעדיין עוד לא נמסרה הכתובה. אבל מצוי שמגלים את הטעות רק אחר המסירה, ולפעמים אחרי שכבר עברה החתונה לגמרי באים אנשים עם

דבלא"ה כתוב שם מאתן), מועיל לעשות כן גם אחרי החתימה.

ד. הוספת "וקנינא" אחרי חתימת העדים

וע"פ האמור עלינו לבאר עוד ענין. מצויים כתובות שבהן לא מודפסת מילת וקנינא, ומשאירים זאת לממלא הכתובה, שאחרי שיעשו קנין ימלאו מילת 'וקנינא'. וביארנו טעם העושים כן בשער א' פרק ו' אות י"ד, ושם כתבנו בשם רבוותא שלא ראוי לעשות כך בגלל שלפעמים שוכחים למלאות דבר זה אח"כ. וכמו שאירע כמה פעמים.

ולדינא אם אירע כן שבסוף שכחו לכתוב 'וקנינא', עיין בשער ח' פרק א' אות י"א שכתבנו שיש לאשה כתובה כדין כיון שמשעת קנין נשתעבד והשטר לבדו אינו נפסל בחסרון מילה זו, אלא שכיון שנשאר שם חלל פנוי שיכול להזדייף הורה הגרי"ש אלישיב שליט"א שכתובה זו פסולה אם לא טייטו לפני החתימה דהא יכול להזדייף שם; ע"כ כתבנו שם, וזה כשיטתו פה שחסרון טיוט הוא פסול בעצם. אמנם נראה דגם להחולקים כאן מסתבר דא"א עכשיו להוסיף מילת וקנינא, כיון דאינו רק מניעת זיוף, אלא הוספת פרט ודין חדש, דהיינו שעד עכשיו היו זקוקים לעדות העדים בעל פה שהיה קנין מהחתן לכלה, ועכשיו נעשה שטר לפנייהם שאפשר לסמוך עליו. וגם כל ענין הכתובה שהוא כדי שיהיה לאשה סמיכות דעת נעשה רק כעת בהוספה זו, וזה א"א לעשות אחרי החתימה.